

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

Bakalářská práce

Globální étos podle Hanse Künga - ideální morální koncept světového sjednocení hodnot, nebo příklad utopického západocentrismu?

Autor: Králíková Pavlína

Studijní program: B6107 – Humanitní studia

Obor: Transkulturní komunikace

Vedoucí práce: Mgr. Zdenka Sokolíčková, Ph.D. M.A.

Hradec Králové 2019

Zadání bakalářské práce

Autor: Pavlína Králíková

Studium: P16P0246

Studijní program: B6107 Humanitní studia

Studijní obor: Transkulturní komunikace

Název bakalářské práce: **Globální étos podle Hanse Künga - ideální morální koncept světového sjednocení hodnot, nebo příklad utopického západocentrismu**

Název bakalářské práce AJ: Global ethos, according to Hans Küng - the ideal moral concept of world unification of values, or an example of utopian West-centrism

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Globální étos, jakožto univerzalistický koncept Hanse Künga, představuje hodnotová kritéria, která by měla být platná v globálním měřítku. Teoretická část práce pojednává o celé myšlence globálního étosu a následně jej kriticky hodnotí. Cílem bakalářské práce je zjistit, zda je možné aplikovat určité minimum hodnot celosvětově, nebo zda koncept globální étos představuje etnocentrický pohled na svět očima západního člověka. Praktická část práce je zaměřena na kvalitativní výzkum, který je prováděn se třemi skupinami vysokoškolských studentů. Součástí výzkumu jsou studenti transkulturní komunikace, učitelství etiky a oborů s ekonomickým zaměřením. Respondenti v rozhovorech rozebírají otázky související s aplikovatelností globálního étosu v kontextu jejich vnímání současného světa.

Küng, Hans (1992). Světový étos: projekt. Zlín: Archa Küng, Hans (1997). Prohlášení ke světovému étosu: deklarace Parlamentu světových náboženství. Brno: CDK Küng, Hans (2000). Světový étos pro politiku a hospodářství. Praha: Vyšehrad Sacks, Johnatan (2017). Důstojnost v rozdílnosti: Jak se vyhnout střetu civilizací. Praha: Triton Huntington, Samuel P. (2001). Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu. Praha: Publishers Hendl, Jan (2005). Kvalitativní výzkum. Praha: Portál Průcha, Jan (2007). Interkulturní psychologie. Praha: Portál

Garantující pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Zdenka Sokolíčková, Ph.D.

Oponent: Mgr. Luděk Jírka, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 29.3.2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci „*Globální étos podle Hanse Kūnga - ideální morální koncept světového sjednocení hodnot, nebo příklad utopického západocentrismu?*“ vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Hradci Králové dne 20. 3. 2019

Podpis:

Poděkování

Děkuji především Mgr. Zdence Sokolíčkové, Ph.D. za její pomoc a přístup, se kterým mě trpělivě doprovázela při psaní bakalářské práce. Zároveň patří velké díky všem studentům, kteří se mnou spolupracovali při mém výzkumu s velkou ochotou a často i radostí. Na závěr bych chtěla poděkovat celé Katedře kulturních a náboženských studií, která mi předala do života víc, než jsem si vůbec dokázala představit.

Anotace

KRÁLÍKOVÁ, Pavlína. *Globální étos podle Hanse Künga - ideální morální koncept světového sjednocení hodnot, nebo příklad utopického západocentrismu*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 55 s. Bakalářská práce

Globální étos, jakožto univerzalistický koncept Hanse Künga, představuje hodnotová kritéria, která by měla být platná v globálním měřítku. Teoretická část práce pojednává o celé myšlence globálního étosu a následně jej kriticky hodnotí. Cílem bakalářské práce je zjistit, zda je možné aplikovat určité minimum hodnot celosvětově, nebo zda koncept globální étos představuje etnocentrický pohled na svět očima západního člověka.

Praktická část práce je zaměřena na kvalitativní výzkum, který je prováděn se třemi skupinami vysokoškolských studentů. Součástí výzkumu jsou studenti transkulturní komunikace, učitelství etiky a oborů s ekonomickým zaměřením. Respondenti v rozhovorech rozebírají otázky související s aplikovatelností globálního étosu v kontextu jejich vnímání současného světa.

Klíčová slova: Hans Küng, světový étos, mezináboženský dialog, transkulturní dialog, univerzalizmus, západocentrismus, kulturní pluralita, světový mír.

Annotation

KRÁLÍKOVÁ, Pavlína. *Global ethos, according to Hans Küng - the ideal moral concept of world unification of values, or an example of utopian West-centrism*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019. 55 pp. Bachelor Degree Thesis.

The global ethos, as the universalistic concept of Hans Küng, is a value criterion that should be valid on a global scale. The theoretical part deals with the whole idea of global ethos and then critically evaluates it. The aim of this bachelor thesis is to find out whether it is possible to use a certain minimum of moral values worldwide or whether the concept of global ethos represents an ethnocentric view of the world through the eyes of the Westerners.

The practical part is focused on qualitative research, which is realized within three groups of university students. The research includes students of transcultural communication, ethics education and economics. Respondents in the interviews discuss issues related to the applicability of global ethos in the context of their perception of the contemporary world.

Keywords: Hans Küng, global ethos, interfaith dialogue, transcultural dialogue, universalism, West-centrism, cultural pluralism, world peace.

Obsah

Úvod	8
1. Hans Küng – Světový étos	10
1.1. Autorský kontext.....	10
1.2. Představení projektu Světový étos	11
1.3. „Není přežití bez světového étosu“	12
1.3.1. Krize současnosti očima Hanse Künga	12
1.3.2. Etický konsensus jako odpověď na krizi současnosti	13
1.4. „Není světový mír bez míru mezi náboženstvími“	14
1.4.1. Hinduismus	15
1.4.2. Čínské náboženství – konfucianismus, buddhismus	16
1.4.3. Abrahámovská náboženství – židovství, křesťanství a islám	16
1.4.4. Co z toho pro Světový étos vplynulo?.....	18
1.5. „Není mír mezi náboženstvími bez mezináboženského dialogu“	19
2. Potřeba sjednocení na poli globálního étosu	20
2.1. Nejde o to, kdo to způsobil, trpět musí všichni. Dopady globalizace na ekologii....	20
2.1.1. Triumfy globalizace a modernizace	20
2.1.2. Silní hráči přerozdělující rizika	20
2.1.3. Nevyhnutelná nutnost spolupráce	21
2.2. Všichni jsme lidé, všichni jsme jednotní.....	22
2.3. Všichni jsme lidé, všichni máme svou vlastní pravdu – kulturní relativismus	23
2.3.1. Kritika kulturního relativismu.....	23
3. Globální jednota jako západní ideologie.....	25
3.1. Etnocentrismus a xenofobie.....	25
3.2. Západ a zbytek světa – západocentrická koncepce.....	26
3.2.1. Křesťanský teolog jako koordinátor mezináboženského dialogu	26
3.2.2. Vznik nové univerzální civilizace, nebo zárodek západního imperialismu?....	26
3.2.3. Boj proti Západu jako boj za vlastní identitu.....	27
3.2.4. Hranice mezi západním univerzalismem a hodnotovým/kulturním relativismem	

4.	Mezináboženský a transkulturní dialog	30
4.1.	Mezináboženský dialog	30
4.1.1.	Náboženství se vrací znovu na scénu	30
4.1.2.	Překážky mezináboženského dialogu	31
4.2.	Transkulturní dialog	32
5.	Praktická část	34
5.1.	Kvalitativní výzkumné metody	34
5.1.1.	Výzkumné okruhy otázek	34
5.1.2.	Výzkumný vzorek	34
5.1.3.	Cíl výzkumu	35
5.1.4.	Specifika výzkumu	35
5.2.	Realizace kvalitativního výzkumu	36
5.3.	Globální hrozby lidstva	36
5.3.1.	Transkulturní komunikace	36
5.3.2.	Ekonomika a management	38
5.3.3.	Učitelství etiky pro 2. stupeň základních škol	39
5.4.	Náboženské smíření jako nástroj smíření světa?	40
5.4.1.	Transkulturní komunikace	40
5.4.2.	Ekonomika a management	42
5.4.3.	Učitelství etiky pro 2. stupeň základních škol	43
5.5.	Možné řešení globální nestability	44
5.5.1.	Transkulturní komunikace	44
5.5.2.	Ekonomika a management	46
5.5.3.	Učitelství etiky pro 2. stupeň základních škol	48
5.6.	Interpretace získaných údajů	50
	Závěr	52
	Bibliografie	54
	Přílohy	56

Úvod

Bakalářská práce je zaměřena na projekt Světový étos, jehož autorem je proslulý teolog Hans Küng. Výzkumná otázka práce zní: Představuje světový étos ideální koncept globálního sjednocení hodnot, nebo jde o podnět Západu se snahou vytvořit univerzální civilizaci s jednotným hodnotovým systémem? A je hodnotové propojení světa pro lidstvo přínosné, nebo mu naopak škodí? Na tyto otázky odpovídám za pomoci studia sekundárních pramenů v teoretické části a následně provádím kvalitativní rozhovory, které příslušná témata rozvádějí a obohacují o názory vysokoškolských studentů.

Téma bakalářské práce jsem si vybrala hned ze dvou důvodů. V první řadě jsem vybrané téma volila díky jeho silné provázanosti s oborem Transkulturní komunikace. Bakalářská práce mi dovoluje sloučit všechny sféry oboru, který právě studuji. Předkládá určitý vhled do náboženství a religionistiky, který je na území České republiky značně opomíjen. Zkoumaná problematika zároveň nabízí náhled z antropologické perspektivy a etické aspekty práce jsou zde kriticky vyhodnocovány. Bakalářská práce je navíc ukotvena hlavním pilířem našeho oboru tak, že nahlíží za hranice naší vlastní kultury a hledá východiska pro společné a mírové soužití na zemi.

Druhým důvodem pro výběr daného tématu je fakt, že se jedná o problematiku, která reaguje na aktuální světové dění v celém svém rozsahu. Války, terorismus a násilí ve jménu náboženství neutichají, ale naopak sílí. Zatímco se některé světové oblasti stále více sekularizují, ve stejný čas prochází jiné oblasti náboženskou radikalizací. Náboženství není možné brát jako něco překonaného, ale naopak je něčím, v čem jsou lidé hluboce zakořeněni a skrze náboženství vyjadřují svou vlastní identitu. Ve jménu náboženství jsou lidé po staletí ochotni umírat a není tomu jinak ani dnes. Světový étos Hanse Künga tak jasně reaguje na současnou situaci, kterou je svět v rozvratu stojící na hraně mezi globalizací a náboženskou sebeidentifikací.

Teoretická část bakalářské práce je rozdělena na čtyři části. V první části představuji osobu Hanse Künga a podrobně popisuji jeho koncepci Globálního étosu. Tento segment práce je podložen především primárními zdroji, které odkazují na tvorbu Hanse Künga.

Další dvě kapitoly reagují na otázku, kterou uvádím v samém názvu bakalářské práce. V druhé kapitole kriticky uvažuji nad tím, zda je Globální étos ideálním morálním konceptem světového sjednocení hodnot a zda je takovéto sjednocení patřičné. Třetí část ukazuje obrácenou tvář problému, a to Globální étos jakožto nepatřičnou ideologii ze strany Západu. Závěr práce věnuji

možným řešením světové rozpolcenosti prostřednictvím dialogů, které tvoří páteř projektu Hanse Künga. Tyto kapitoly propojují primární zdroje reflektující názory Hanse Künga se sekundárními zdroji, ve kterých se další významní autoři vyjadřují různými způsoby k aktuálnímu světovému dění.

Praktická část je koncipována prostřednictvím kvalitativních rozhovorů. Pro tyto rozhovory budou použity výpovědi od studentů ze třech odlišných oborů. První skupinu respondentů tvoří studenti transkulturní komunikace, kteří pravděpodobně už během svého studia přišli do kontaktu s polemikou nad podobnými otázkami. Druhou skupinu tvoří studenti učitelství etiky, kteří se s podobnými otázkami setkali jen rámcově, ale jejich postoje jsou extrémně důležité, protože budou v budoucnu podobné názory vyučovat i další generace. Poslední skupinu tvoří studenti ekonomiky a managementu, kteří bakalářskou práci obohatí pohledem z naprosto jiné perspektivy.

1. Hans Küng – Světový étos

1.1. Autorský kontext

Hans Küng se narodil roku 1928 v Sursee. Studoval filozofii a teologii na jezuitské univerzitě Gregoriana v Římě. Doktorská studia pak dokončoval v Londýně. Později, roku 1954, byl Hans Küng vysvěcen na kněze a již ve 32 letech získává katedru fundamentální teologie.¹ Dnes je jedním z nejznámějších katolických teologů současnosti. Má nespočet obdivovatelů, ale i spoustu kritiků a odpůrců jeho myšlenek.

Hans Küng se dlouhodobě zasazuje o světový mír prostřednictvím koncepce, kterou nazval Světový étos. Reaguje tím na současnou situaci, ve které se lidé různých etnik a náboženství stále více setkávají a jsou nuceni překonávat bariéru nedůvěry. Víra, že nebude mír na zemi bez míru náboženského, ho vedla k vytvoření projektu Světový étos, a tak se stal průkopníkem mezináboženského dialogu.² Založil stejnojmennou nadaci, která působí mimo jiné i na území České republiky. Vrcholem jeho organizační práce bylo vytvoření Parlamentu světových náboženství roku 1993. Setkávají se zde uznávané osobnosti a autority, které mají v jistém slova smyslu reprezentovat názory různých světových náboženství. Na těchto setkáních se snaží pomocí dialogu hledat společný etický základ pro mravní život, hospodářství a světovou politiku.³ Küng zároveň podniká přednáškové cesty, při kterých tyto otázky podrobně rozebírá. Již dva měsíce po náletu na Twin Towers přednášel v plenárním zasedání OSN.⁴ Nejen to ukazuje na důležitost tohoto myslitele v oblasti mezinárodní spolupráce.

Hans Küng je zároveň velice plodným a čtivým autorem. Jeho bibliografie sahá k desítkám kvalitních děl a velké množství z nich bylo přeloženo do češtiny, ale i do mnoha jazyků, kterými mluví lidé celého světa. Vliv tohoto teologa je tedy opravdu rozsáhlý.

---

¹ Srov. FLOSS, Karel. HÄRING, Hermann. HOŠEK, Pavel. ŠTAMPACH, Ivan O. *Hans Küng, teolog na hraně*, Praha: Dingir, 2008, str. 8

² Srov. ŠTAMPACH, Ivan, O. *Stav mezináboženských vztahů dnes*. DINGIR [online]. 31.5.1999, roč. 2, č. 2, s. 30. Dostupné z: <http://dingir.cz/archiv/Dingir299.pdf#page=30> [navštíveno: 04.02.2019]

³ Srov. Tamtéž, str. 31

⁴ Srov. FLOSS, Karel. HÄRING, Hermann. HOŠEK, Pavel. ŠTAMPACH, Ivan O. *Hans Küng, teolog na hraně*, Praha: Dingir, 2008, str. 7

1.2. Představení projektu Světový étos

Hans Küng reaguje na současnou rozpolcenost světa tím, že vytváří koncept, který nazývá Světový étos. Slovem étos je zde myšlen konsensus ohledně základních hodnot a postojů, a to v globálním měřítku.⁵ Pokouší se o návrh, který by mohl nastolit lepší světový řád a zároveň tak vytvořit schůdné podmínky pro svět žijící v míru. Tuto myšlenku poprvé zpracoval do knižní podoby v roce 1989, kdy vydal publikaci s názvem *Světový étos – projekt, 1990*. Projekt Světový étos Hanse Künga je postaven na třech základních tezích. Za prvé není možné přežít bez světového étosu. Za druhé není možné dosáhnout světového míru bez míru mezi náboženstvími. A za třetí není možné dosáhnout míru mezi náboženstvími bez mezináboženského dialogu.⁶ V následujících kapitolách budu tyto teze dopodrobna rozebírat. Jako znatelný úspěch projektu se ukazuje fakt, že roku 1993 vychází další kniha, která už referuje o světovém étosu z praktického hlediska. Toto dílo nese název *Prohlášení ke světovému étosu, 1993* a je výsledkem mezinárodní a mezináboženské spolupráce. Kniha pojednává o usneseních, která byla projednána a podepsána Radou Parlamentu světových náboženství v Chicagu. Hans Küng byl pověřen sestavením tohoto Prohlášení na základě svého projektu Světový étos. Sestavení tohoto textu probíhalo hledáním morálních a hodnotových kořenů, která mají světová náboženství společná již nyní.⁷

Mezi základní myšlenky pro tvorbu světového řádu patří následující: Pocit rovnosti lidu a sounáležitosti se vším živým s péčí o zachování země, vzduchu, vody a půdy. Dále je podle autora nutné zastupovat etiku odpovědnosti, při které si člověk uvědomuje dopady svého jednání.⁸ Všichni lidé by se dále měli snažit o spravedlivý sociální a hospodářský řád a život v kultuře bez násilí. Tento koncept je založen na zlatém pravidlu, které nás zavazuje se všemi jednat lidsky. Zlaté pravidlo staví Hans Küng jako základ svého etického konsensu, protože se v různých interpretacích objevuje v důležitých písemnostech všech velkých světových náboženství.⁹ Prohlášení podepsaly osobnosti nejrůznějších vyznání a intelektuálové z celého světa.

---

⁵ Srov. KÜNG, Hans. KUSCHEL, Karl-Josef. *Prohlášení ke světovému étosu*, Brno: CDK, 1997, str. 5

⁶ Srov. KÜNG, Hans. *Světový étos. Projekt*, Zlín: Archa, 1992, str. 5

⁷ Srov. KÜNG, Hans. KUSCHEL, Karl-Josef. *Prohlášení ke světovému étosu*, Brno: CDK, 1997, str. 5

⁸ Srov. Tamtéž, str.11

⁹ Srov. Tamtéž., str.12

Autor si je od začátku vědom toho, že je jako křesťan zapřažen do svých kulturních významů a interpretací. Proto byla jeho preambule předmětem mnoha kolokvií, projednávání a diskuzí, kterých se účastnili komplementární vědci z různých koutů světa.¹⁰ Snažil se tak o co nejobektivnější formulaci Prohlášení ke Světovému étosu. Posláním tohoto projektu má být vize, kterou by měli vnitřně přijmout všichni věřící i nevěřící lidé, bez rozdílu národnosti, věku, pohlaví, či náboženského vyznání. Ve třech následujících kapitolách budu rozebírat základní teze Světového étosu: „Není přežití bez světového étosu“, „Není světový mír bez míru mezi náboženstvími“, „Není mír mezi náboženstvími bez mezináboženského dialogu“.

1.3. „Není přežití bez světového étosu“

1.3.1. *Krise současnosti očima Hanse Künga*

Hans Küng silně reflektuje krizi moderní doby. Svět je poháněn všudypřítomným a všemocným nátlakem pokroku. Pokrok, který nutí lidi v ukvapené době dělat stále víc, stále lépe a stále rychleji. Tato idea pokroku nám však nejednou odhalila svou druhou, temnou tvář.¹¹ Vedlejší efekty mají často nehumánní důsledky. Denně nás zpravodajství informuje o masové nezaměstnanosti, hladu, zbrojení, terorismu, násilí, problémech v dopravě, vymírání rostlinných a živočišných druhů, klimatických změnách, narušování ozonové vrstvy, a dokonce o ohrožení atomovou smrtí. Nespěje tedy současná společnost k sebezničení? Svět prochází jak sociální destabilizací, tak i zkázou, kterou člověk působí v oblasti životního prostředí. Autor zde vidí problém, který nazývá krizí moderního rozumu. Rozum se v západním světě stává stále více absolutní veličinou a vize pokroku se stává modlou, v níž člověk věří.¹² Západní společnost rozptýlila do světa mnohé užitečnosti, ale v některých případech už nehleděla na humánní stránku věci. Hans Küng proto apeluje na tuto obrácenou, humánně neukotvenou tvář. Je třeba nejen vědy, ale také moudrosti, která usoudí, zda nemůže být vědecké bádání zneužito. Dále nám nestačí technologie, ale také určitá duchovní energie, která může technologická rizika držet pod kontrolou. Nestačí nám ani průmysl, protože nabude užitečnosti, jen pokud půjde ruku v ruce s ekologií, která by v globalizovaném světě neměla být pozadu za expandující ekonomikou. A v neposlední řadě je to demokracie, která nemůže stát sama o sobě. Demokracie

---

¹⁰ Srov. KÜNG, Hans. KUSCHEL, Karl-Josef. *Prohlášení ke světovému étosu*, Brno: CDK, 1997, str. 37

¹¹ Srov. KÜNG, Hans. *Světový étos*. Projekt, Zlín: Archa, 1992, str. 22

¹² Srov. Tamtéž, str. 23

by měla být doprovázena étosem proti mocenským zájmům vlivných osob. V globalizovaném světě je proto důležitý také globalizovaný étos. Küngovi tedy nejde o zmaření moderny, ale o překonání jejích nehumánních deficitů.¹³

1.3.2. Etický konsensus jako odpověď na krizi současnosti

Globalizace postupuje dál a svět se stává stále propojenějším místem. Vstupem do velkého obchodního centra se nám nabízí zboží i pokrmy z různých koutů světa. Média nám poskytují zprávy z druhého konce zeměkoule ještě ten samý den, kdy se událost odehrála. Letecké společnosti nám nabízejí možnost se během jednoho dne na palubě letadla přemístit téměř kamkoliv, a i v těch nejvzdálenějších místech můžeme najít podobnou betonovou architekturu jako v našem sousedství. Vypadá to tedy, jako kdyby se svět zmenšoval. Znamená to ale, že se stává propojenějším místem? Ne tak úplně, protože se zde projevují naprosto opačné trendy v kulturním, jazykovém a náboženském sebeurčení. Čím více se přibližujeme, tím větší máme tendenci k vymezování se vůči „Druhému“. Podle Hanse Künga je důležité tuto heterogenitu zachovat, ale ne ve všech oblastech. Společnosti by měly dbát na zachování svého pojetí světa, náboženského vyznání, vzorů jednání, odlišných koncepcí vědy, různých hospodářských systémů a sociálních modelů. Lidstvo totiž nemá pouze ekonomickou, sociální, nebo politickou dimenzi. Lidstvo je založené i na etické, estetické a náboženské dimenzi, která nesmí být opomíjena. Co by tedy mělo společnosti spojovat je základní společenský konsensus s integrujícími humánními názory.¹⁴ Tento konsensus je třeba neustále hledat a vylepšovat prostřednictvím transkulturního dialogu.

Hans Küng zvolil cílovou etickou strategii základního společenského konsensu jednoznačně. Je třeba stavět na etice odpovědnosti. Jde o sebeomezování člověka a jeho svobod ve prospěch přežití do budoucnosti. V dnešní silné tendenci individualizovaných společností je člověk hledící „k sobě“ stále častější. Přesto je důležité, aby člověk vnímal odpovědnost sám za sebe, ale i odpovědnost za svět. Heslem by měla být zodpovědnost světové pospolitosti, v jehož středu stojí člověk. Slovy Hanse Künga: „Člověk se musí stát něčím více, než je: Musí se stát lidštějším!“¹⁵ Člověk se musí stát lidštějším, aby mohlo být realizováno právo každého člověka. Dále aby se neprohlubovala propast mezi chudou a bohatou vrstvou. Aby v rozlehlých chudinských čtvrtích už nadále nerostly slumy. Aby úroveň blahobytu nejednala na úkor

---

¹³ KÜNG, Hans. *Po stopách světových náboženství*, Brno: CDK, 2006, str. 180

¹⁴ Srov. KÜNG, Hans. *Světový étos*. Projekt, Zlín: Archa, 1992, str. 31

¹⁵ KÜNG, Hans. *Světový étos*. Projekt, Zlín: Archa, 1992, str. 39

ekologických katastrof. A v neposlední řadě, aby vznikla světová společnost bez válek, společnost žijící v bezpečí a v míru.¹⁶ Hans Küng se pokouší o vytvoření světového étosu, který povede lidstvo k vytváření humánnější společnosti, ve které se člověk nemusí bát vychovávat vlastní děti.

1.4. „Není světový mír bez míru mezi náboženstvími“

Svět se „zmenšuje“, rozdíly se stírají, ale náboženská diferenciaci zůstává, nebo častokrát i sílí. Lidé mají tendenci se s propojováním národů kulturně a nábožensky vymezovat kvůli pocitu ohrožení jejich vlastních kořenů. Homogenita v tomto ohledu nefunguje, a proto je na světě tolik krvavých sporů a válek, které jsou orientovány nábožensky. Náboženství hraje tak významnou roli v politických zápasech, že Hans Küng nevidí možnosti trvalého míru bez náboženského smíru.¹⁷

Problémem je, že se v oblasti náboženství zaměřujeme na to, co nás odděluje od náboženství jiných národů. Židé si pochopitelně spojují křesťany s obrovským útlakem a masovým vražděním milionů jejich spoluvěřících. Křesťané si na druhou stranu připomínají, že jsou to právě židé, kteří zavrhlí „jejich“ Krista. Muslimové jsou plní vzájemné nenávisti vůči židům kvůli krvavým a dlouhým sporům o Svatou zemi.¹⁸ Takto by se dalo pokračovat dál. Hans Küng se však domnívá, že je třeba zpracovávat traumata, odbourávat nenávist, pracovat se stereotypy, vysvětlovat nepochopení, a především hledat to, co mají jednotlivá náboženství společné.¹⁹ Snaží se o hledání univerzality, která nevyhází z teorií, ale z daností, které nám jednotlivá náboženství nabízejí. Celou teorii opírá o zlaté pravidlo, které nalézá v jednotlivých písemnostech každého významného náboženství. Následující část budu věnovat tomu, co mají jednotlivá náboženství podle Hanse Künga společného, a čím přispěla k jeho projektu Světového étosu.

---

¹⁶ Srov. KÜNG, Hans. *Světový étos*. Projekt, Zlín: Archa, 1992, str. 46

¹⁷ Srov. KÜNG, Hans. *Po stopách světových náboženství*, Brno: CDK, 2006, str. 5

¹⁸ Srov. KÜNG, Hans. *Světový étos pro politiku a hospodářství*, Praha: Vyšehrad, 2000, str. 180

¹⁹ Srov. Tamtéž., 185

1.4.1. Hinduismus

Pro hinduistická učení hraje v oblasti étosu velkou roli filozofický termín „sanatana dharma“, který vyjadřuje věčný řád. Silou této dharmy je velká stálost, kterou se hinduisté řídí, ale v praxi může způsobovat náboženské ustrnutí. Právě na to se hinduističtí fundamentalisté odkazují ve chvíli, kdy kritičtí myslitelé bojují za změny společenského řádu, jako je například problematika postavení žen. Odkazují se na bezpečný stálý řád, který po staletí hinduisty řídil.²⁰ Vystává zde otázka, zda by náboženství nemělo reagovat na podobu současného světa.

Indie se v dnes nachází uprostřed procesu změn. Ve chvíli, kdy bojuje s bídou a totálním přelidněním, na Indii silně působí evropský modernizační proces. Tím se dostává do rozvratu, na který reaguje buďto tak, že se zřídá pokroku a drží se svého tradičního náboženství, nebo se naopak modernizuje a samotné náboženství tak vyprazdňuje. Hans Küng podotýká, že není na místě ani ustrnutí, ani vyprazdňování náboženství. Je třeba obnovy náboženství, ve které budou negativní stránky potírány. Není nadále možné trpět primitivní pověry, útisk žen, rušivé praxe věn pro dívky, ani jejich vraždění. Hinduismus by měl projít obnovou, ve které zachová svůj humánní obsah, ale přizpůsobí se modernímu světu rovnosti a lidských práv.²¹ Někteří současní kritikové se shodují na tom, že hinduismus nese spoluvinu na chudobě a bídě indických mas. Ovlivňují z toho právě složky tradičního hinduismu, jako je víra v osud, zaměřenost mimo tento svět, rezignace na sociální nespravedlnost a důvěra v kastovní systém. Hinduismus však skýtá i silnou tradici étosu, etických hodnot a norem. Mezi tyto složky étosu patří nenásilí, neubližování, pravdivost, neokrádání, cudnost, čistý život a nedychtění po vlastnictví.²² Tyto hodnoty přesně zapadají do kontextu Světového étosu.

K tomuto hinduismus přidává zlaté pravidlo, které podle překladu Hanse Künga zní: „Neměli bychom se vůči jiným chovat způsobem, který je pro nás samé nepříjemný: v tom je podstata mravnosti.“²³

---

²⁰ Srov. KÜNG, Hans. *Po stopách světových náboženství*, Brno: CDK, 2006, str. 51

²¹ Srov. Tamtéž., str. 80

²² Srov. Tamtéž., str. 84

²³ KÜNG, Hans. *Světový étos pro politiku a hospodářství*, Praha: Vyšehrad, 2000, str. 129

1.4.2. Čínské náboženství – konfucianismus, buddhismus

Z čínského náboženství je pro světový étos stěžejní konfucianismus. Konfucianismus zakládá své učení na jednom slově, které by člověku mohlo sloužit po celý život jako vodítko jednání. Tím slovem je „ŠU“, tedy vzájemnost. Podle Konfucia se lidskost promítá ve vzájemném ohledu a toleranci. Konfuciánské „ŠU“ vyjadřuje zlaté pravidlo, které zní „co sám nechceš, nedělej druhým“.²⁴ Pro Čínu je z hlediska konfucianismu klíčové hledisko lidskosti. Čína nehledí na to, co je dobré a zlé, ale na to, co je lidské a co nelidské. Lidství a humanita se zde stává ústřední hodnotou. Světovému étosu tak dodává tvrzení, že je pro lidi dobré to, co jim pomáhá být opravdovým člověkem.²⁵ Není to však pouze konfucianismus, který ovlivnil koncept světového étosu, ale klíčovou roli zde hrál samozřejmě buddhismus.

Buddhismus přináší do koncepce Hanse Künga étos nesobeckosti. Ideálně by se měl buddhistický vyznavač oprostít od svého „já“ a tím hledat cestu k nesobeckví a soucitu. Buddhista se odvrací od chtivosti, nenávisti, zaslepenosti a egocentrismu.²⁶ Proti egoismu je stanoveno i zlaté pravidlo, které říká: „Stav, který není příjemný a radostný pro mě, by neměl být ani pro něj, a stav, který není příjemný a radostný pro mě, jak bych jej mohl zamýšlet pro jiného?“²⁷

Kromě étosu nesobeckví si buddhismus zakládá na čtyřech elementárních etických povinnostech: nezabíjet, nelhat, nekrást a zdržovat se sexuální nevázanosti. Na těchto povinnostech je založeno i Prohlášení ke světovému étosu. Možná právě proto byl Dalajlama prvním, kdo toto prohlášení v Parlamentu světových náboženství roku 1993 podepsal.²⁸

1.4.3. Abrahámovská náboženství – židovství, křesťanství a islám

Jak již bylo řečeno, Hans Küng se snaží v jednotlivých náboženstvích hledat to, co mají společného. I přes mnoho rozličných otázek jsou zde naprosto zásadní věci, které židovství, křesťanství a islám spojují.

V první řadě tato náboženství spojuje společný archetyp, kterým byl Abraham. Skrze Izáka, Izmaela a Jákoba se pak jednotlivá náboženství diferencují. Abraham je pro nás stěžejní z toho

---

²⁴ Srov. KÜNG, Hans. *Po stopách světových náboženství*, Brno: CDK, 2006, str. 115

²⁵ Srov. Tamtéž., str. 116

²⁶ Srov. Tamtéž., str. 154

²⁷ KÜNG, Hans. *Světový étos pro politiku a hospodářství*, Praha: Vyšehrad, 2000, str. 129

²⁸ Srov. KÜNG, Hans. *Po stopách světových náboženství*, Brno: CDK, 2006, str. 161

důvodu, že předznamenal tato náboženství jako monoteistická.²⁹ Všechna tato náboženství jsou utvářena velkými proroky. Tím se řadí do kategorie prorockých, nikoli mystických náboženství. Dále jsou to náboženství knihy, jejichž poselství je vepsáno do svatých spisů. Pro Hanse Künga je stěžejní, že mají všechna tato náboženství společný základní étos. Tak jsou chápána velká přikázání lidskosti, která jsou vnímána jako vyjádření Boží vůle.³⁰ Přes velké množství slučujících prvků je zde také nespočet odlišností, které není možné opomíjet. Tyto odlišnosti se odvíjí už od toho, co je pro jednotlivá náboženství stěžejní.

Židovství chápe Izrael jako Boží území a lid. Na základě Bible sami sebe považují za „Bohem vyvolený národ“. Tato myšlenka sice zní silně etnocentricky, ale Hans Küng se s vysvětlením této problematiky dostává dál. Židé nemají být chápáni jako nadřazení, ale jako národ povinen dodržovat smlouvu, přesněji Tóru. Jsou tím zavázáni k dodržování Desatera přikázání.³¹ Desatero je největším darem židovství pro celé lidstvo a tvoří podstatu společného základního étosu všech tří prorockých náboženství. Židovství vyjádřilo zlaté pravidlo větou: „Nečiň druhým to, co nechceš, aby oni činili tobě.“³²

Křesťanství oproti tomu klade důraz na Ježíše Krista, který je pro křesťany Božím synem a mesiášem. Ježíš zvěstoval a žil toleranci, porozumění, laskavost, ochotu a schopnosti rozdělit se, odpouštět a milovat. Tyto ctnosti není možné ani v dnešní době chápat jako překonané ideály.³³ Ježíš Nazaretský interpretuje zlaté pravidlo takto: „Vše, co chcete, aby lidé činili vám, činite i vy jim.“³⁴ Projekt Hanse Künga je třeba chápat z jeho kulturního a náboženského kontextu, kterým je křesťanství. Na tento fakt není možné zapomínat. I přes snahy tvorby transkulturních a mezináboženských dialogů je Světový étos stále něčím, co bytostně vychází z povahy křesťanského teologa.

Islám se k židovství a křesťanství vymezuje tím, že jako Boží slovo chápe Korán. To se může jevit svým způsobem problematičtější. Jak již bylo řečeno, Hans Küng se snaží jednotlivá náboženství směřovat tak, aby si zachovala svůj základ, ale aby ho také lépe zasadila do kontextu dnešní doby. Vzhledem k tomu, že je Islám náboženstvím knihy v radikálním slova smyslu, tak je jen těžko představitelné, že by Korán podléhal nějakým soudobým interpretacím. I přesto Küng věří, že pomocí dialogu a hledání toho „společného“ můžou muslimové kriticky

---

²⁹ Srov. KÜNG, Hans. *Po stopách světových náboženství*, Brno: CDK, 2006, str.189

³⁰ Srov. Tamtéž., str. 229

³¹ Srov. Tamtéž., str. 196

³² KÜNG, Hans. KUSCHEL, Karl-Josef. *Prohlášení ke světovému étosu*, Brno: CDK, 1997, str. 52

³³ Srov. KÜNG, Hans. *Po stopách světových náboženství*, Brno: CDK, 2006, str. 258

³⁴ KÜNG, Hans. KUSCHEL, Karl-Josef. *Prohlášení ke světovému étosu*, Brno: CDK, 1997, str. 52

vyhodnocovat Korán v kontextu současného světa.³⁵ Islám vyjádřil zlaté pravidlo tezí: „Nikdo z vás není věřící, pokud nepřeje svému bratru to, co si sám přeje.“³⁶

1.4.4. Co z toho pro Světový étos vyplynulo?

Hans Küng z jednotlivých náboženství vykonstruoval 4 příkazy, které se dají z náboženství převést do moderní doby. Prvním z nich je zákaz zabíjet, který dnes vyjadřuje požadavek nenásilí a úcty ke všemu živému. Dalším příkazem je zákaz krádeže, který může být chápán vyjádřením solidarity a sociální spravedlnosti. Třetí příkaz vyjadřuje zákaz lhaní. Ve století sdělovacích prostředků tento příkaz odmítá manipulaci a korupci a zároveň zavazuje ke kultuře tolerance a opravdovosti. Posledním z příkazů je zákaz sexuální nevěry a partnerství, který dnes vyjadřuje stejná práva a partnerství, povinnost věrnosti a péče vůči dětem, ale i starým a slabým lidem. Při tom všem by mělo být zlaté pravidlo páteří těchto příkazů, ale i celého světového étosu. Zlaté pravidlo, které vyjadřuje princip humanity, který spojuje veškeré výzvy. Význam zlatého pravidla se nedá popřít ani v sekulárním smýšlení.³⁷

Nic z toho by však nebylo, není a nebude možné bez mezináboženského a transkulturního dialogu.

---

³⁵ Srov. KÜNG, Hans. *Po stopách světových náboženství*, Brno: CDK, 2006, str. 296

³⁶ KÜNG, Hans. KUSCHEL, Karl-Josef. *Prohlášení ke světovému étosu*, Brno: CDK, 1997, str. 52

³⁷ Srov. FLOSS, Karel. HÄRING, Hermann. HOŠEK, Pavel. ŠTAMPACH, Ivan O. *Hans Küng, teolog na hraně*, Praha: Dingir, 2008, str. 20

1.5. „Není mír mezi náboženstvími bez mezináboženského dialogu“

Dialog v mezináboženském chápání Hanse Künga je společným hledáním pravdy v rozhovoru. Takovýto rozhovor funguje za předpokladu, že nikdo ze zúčastněných pravdu „nevlastní“ a všichni se ocitají na stejné rovině. Zároveň je stěžejní, aby zúčastnění disponovali ochotou „měnit se“, protože jinak by se jednalo o pouhé souběžné monology aktérů.³⁸ V tomto případě narážíme na problém, zda není samotná pravda pro svou pluralitu relativní. Stačí nám ochota vést dialog „o všem“ a „se všemi“? Küng věří, že ne. I přes to, že nikdo ze zúčastněných pravdu „nevlastní“, tak je důležité k dialogu přistupovat s vlastním stanoviskem. Küng však mluví o tzv. dynamické zásadovosti, která člověku umožní zakotveně stát na svém vlastním stanovisku, ze kterého se dá vycházet, a zároveň dynamičnost, která člověku umožní, aby se proměňoval v určitých mezích.³⁹

V případě mezináboženského dialogu, který praktikuje Hans Küng, je tímto stanoviskem samotná víra. Víra zachovává člověku bezpečné spojení se svým společenstvím. Když se tato víra skloubí s pokusem nově interpretovat vlastní i jiná náboženská společenství, tak podle Künga vzniká mezináboženský dialog.⁴⁰ Znamená to tedy, že se Küng vyhýbá riziku synkretismu, kterým je splyvání a mísení kulturních a náboženských prvků. Odmítá překračování hranic náboženství, které by mohlo vést ke ztrátě vlastní identity. Küng chce dialog pevně zakotvený ve vlastní víře, který reflexí a interpretací povede k mírové koexistenci lidstva.⁴¹

---

³⁸ Srov. FLOSS, Karel. HÄRING, Hermann. HOŠEK, Pavel. ŠTAMPACH, Ivan O. *Hans Küng, teolog na hraně*, Praha: Dingir, 2008, str. 81

³⁹ Srov. KÜNG, Hans. *Světový étos*. Projekt, Zlín: Archa, 1992, str. 93

⁴⁰ Srov. Tamtéž., str. 99

⁴¹ Srov. FLOSS, Karel. HÄRING, Hermann. HOŠEK, Pavel. ŠTAMPACH, Ivan O. *Hans Küng, teolog na hraně*, Praha: Dingir, 2008, str. 83

2. Potřeba sjednocení na poli globálního étosu

2.1. Nejde o to, kdo to způsobil, trpět musí všichni. Dopady globalizace na ekologii

2.1.1. *Triumfy globalizace a modernizace*

Globalizací se rozumí rozšíření komunikace, kontaktů a obchodu po celém světě. Společenská, ekonomická, politická a právní moc se vlivem globalizace převádí do globálních organizací.⁴² Technologický pokrok propojil země z různých koutů planety. Technologická propojenost zachraňuje nespočet lidských životů na půdě medicíny. Mobilní telefony a internet nás udržují v kontaktu takřka se všemi a téměř zdarma. Zároveň žijeme v jednom ekonomickém světě za pomoci globální ekonomiky.⁴³

To jsou skvělé benefity globalizace, které však mohou skýtat i mnohé stinné stránky. Globalizace totiž disponuje dialektickou povahou. Na jednu stranu svět neustále smršťuje tím, že umožňuje rychlé kontakty napříč hranicemi, ale na druhé straně svět rozpíná vytvářením povědomí o mezikulturních rozdílech. Zároveň lidi na celém světě spojuje a ve stejný čas také rozděluje.⁴⁴

Problém je, že z globalizovaného a ekonomicky propojeného světa netěží všichni stejnou měrou. Za kolébku modernizace je považována západní civilizace, která z toho zároveň získává největší benefity a často profituje na úkor jiných.

2.1.2. *Silní hráči přerozdělující rizika*

Jako jeden příklad za všechny použiji využívání globálního průmyslu. Riziková průmyslová odvětví jsou přesouvána do zemí s levnou pracovní silou. Průmyslové civilizace využívají země, které jsou slepé vůči rizikům kvůli svému materiálnímu strádání. Osvobozují se od materiální nouze například za pomoci umělých hnojiv, insekticidů a pesticidů. V chudých zemích vítězí neviditelná hrozba smrti intoxikací nad viditelnou hrozbou smrti hladem. Továrny jsou zde chápány jako symbolika úspěchu.⁴⁵ Existují oblasti, které jsou natolik znečištěné, že v nich není možné zdravě žít. Kyselý déšť rozežírá střechy slumů v postižených oblastech a v supermarketu mají běžně k dostání plynové masky. Děti zde často trpí vyrážkami,

---

⁴² Srov. SCRUTON, Roger. *Západ a ti druzí*, Brno: Barrister and Principal, 2007, str. 113

⁴³ Srov. MAHBUBANI, Kishore. *The Global Village, Finance and development* [online]. 9/2012. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2012/09/pdf/mahbuban.pdf> [navštíveno: 6.2.2019]

⁴⁴ Srov. REALE, Giovanni. *Kulturní a duchovní kořeny Evropy*, Brno: CDK, 2005, str. 265

⁴⁵ Srov. BECK, Ulrich. *Riziková společnosti: Na cestě k jiné moderně*, Praha: SLON, 2004, str. 55

astmatem a nemocemi dýchacích cest.⁴⁶ Industrializace tímto poukazuje na svou druhou tvář, a to tu zhoubnou.

Je možné rozdělit svět na dvě pomyslné části. Jednu část tvoří ti, kteří jsou modernizačními riziky bezprostředně ohroženi, a druhou část tvoří ti, kteří z těchto rizik těží. Globalizace nám takto umožnila přerozdělovat rizika, která industrializace vytváří. Bohaté země odsunuly rizika za hranice a následně dovážejí potraviny za výhodné ceny. Problém je, že toto schéma naráží na „bumerangový efekt“. Dovážené potraviny jako je ovoce, kakaové boby a čajové lístky se vrací i s pesticidy do jejich vysoce industrializovaného domova.⁴⁷ Země se náhle mění v katapult, který nedělá rozdíly mezi bohatými a chudými. Slovy Ulricha Becka: „Pod společnou střechou modernizačních rizik dochází dříve či později k jednotě pachatele a oběti“.⁴⁸ Vypadá to, že přerozdělování rizik západních velmocí nedostalo požadovaných úspěchů. Nabízí se snad segregace lidstva, při které si každý vyřeší problémy své země lokálně? Dnes už pravděpodobně ne.

2.1.3. *Nevyhnutelná nutnost spolupráce*

Jednota pachatele a oběti je dnes natolik zřejmá, že není možné jednat v otázkách ekologie individuálně. Nehledě na to, kdo z výtobytků modernity nejvíce těžil, je v současné době ekologie problémem nás všech, tedy celého lidstva. Dnes už žádná země nemůže zachránit sama celý svět od globálních environmentálních problémů. Nezbyvá nic jiného než se spojit a připomenout si, že životy miliard lidí jsou nyní hluboce propojeny. Je jen otázkou času, kdy nebudeme jen občany naší země, ale i naší planety. Záchrana světa od environmentální katastrofy žalostně volá po globální etice.⁴⁹ Příčiny vzniku přírodních změn mohly být lokální, ale řešení vyžaduje globální odpověď. Dnes už není možné pokračovat ve lhůstevnosti, kterou většina světové populace pocítovala přihlížejeíc tomu, co se děje se zemí. Metaforicky poukazuje Jan Keller na případ muže, který padá z desátého patra. Při pádu se mu s každým patrem uleví, že se mu ve skutečnosti zase nic nestalo. Tento muž je nejvíce spokojený ve chvíli, kdy se nachází přibližně metr nad zemí a dělí ho pouhé okamžiky od katastrofy.⁵⁰ V takovéto situaci se nachází i naše planeta a je třeba zasáhnout dřív, než nás všechny bude čekat onen nevyhnutelný „náraz“.

---

⁴⁶ Srov. BECK, Ulrich. *Riziková společnosti: Na cestě k jiné moderně*, Praha: SLON, 2004, str.57

⁴⁷ Srov. Tamtéž, str. 58

⁴⁸ BECK, Ulrich. *Riziková společnosti: Na cestě k jiné moderně*, Praha: SLON, 2004, str. 45

⁴⁹ Srov. MAHBUBANI, Kishore. *The Global Village, Finance and development* [online]. 9/2012. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2012/09/pdf/mahbuban.pdf> [navštíveno: 7.2.2019]

⁵⁰ Srov. KELLER, Jan. *Až na dno blahobytu*, Brno: Hnutí Duha, 1995, str. 116

Hans Küng v tomto směru relevantně poukazuje na to, že bez semknutí lidstva a globálního étosu bude mít svět nemalé potíže. Küng je přesvědčen, že globalizace hospodářství, techniky a médií vyžaduje globální řízení spolu se světovým étosem. Stále více lidí na světě využívá moderního blahobytu, který však postrádá odpovídající pokrok v morálce a étosu. Küng naléhá na spravedlivější přerozdělování a zodpovědnost za ty, které globalizace znevýhodňuje. Vysoce účinné technologie se šíří čím dál víc, ale o to méně lidí má podíl na její kontrole. Namísto racionalizace je třeba klást důraz na humanizaci.⁵¹ Hans Küng se k pokrokové modernitě vyjádřil skepticky, když řekl: „Stále více výškových věží směřuje k nebi, a ze země je stále méně vidět nebe.“⁵²

Minimálně v oblasti ekologie je sjednocení lidstva za pomoci univerzálního globálního étosu takřka nevyhnutelné. Je však světové sjednocení a globalizace žádoucí na poli dalších oblastí lidského bytí? Je třeba vyžadovat univerzální etiku a sjednocení hodnot i v oblastech, které se netýkají globálních témat? Na tyto otázky se pokusím odpovědět na následujících stránkách.

2.2. Všichni jsme lidé, všichni jsme jednotní

Na situaci společně sdíleného ohrožení, kdy hrozba civilizační apokalypsy naléhá, se musíme učit zasedat u jednoho stolu bez ohledu na hranice. Hledat společně řešení hrozeb, které jsme si sami zavinili, a to za pomoci mezinárodních dohod a překračování hranic jinakosti.⁵³ Ale jakým způsobem je překračování jinakosti v reálném životě proveditelné? Je třeba se poučit z historie, která nám říká, že jinakost není něčím zanedbatelným. Naopak je to možná právě jinakost, která dodnes mobilizuje nespočet národů k nenávisti druhých. Především je třeba si uvědomit, že ve skutečnosti nejsme „jiní“. V oblasti sjednocení lidstva a mezinárodní spolupráce je třeba brát na vědomí, že jsme v první řadě všichni lidé, a to bez ohledu na naše odlišnosti. Jestliže si myslíme, že pachatelé, jako byli nacisté zabíjející Židy, vraždili proto, že byli Němci, tak děláme stejnou chybu jako oni. Mysleli si totiž, že Židé nejsou lidé jako oni. Ve skutečnosti však nacisté nedělali zločiny, protože byli Němci. Právě naopak. Němci páchali zločiny právě proto, že byli nacisté.⁵⁴ Tehdejší nacisté nebyli jiní lidé než my. Lidskost je tím, co by nás mělo bez rozdílu spojovat. Hans Küng postavil svůj projekt Světový étos právě na otázce lidskosti.

---

⁵¹ Srov. KÜNG, Hans. *Po stopách světových náboženství*, Brno: CDK, 2006, str. 256

⁵² KÜNG, Hans. *Po stopách světových náboženství*, Brno: CDK, 2006, str. 256

⁵³ Srov. BECK, Ulrich. *Riziková společnost: Na cestě k jiné moderně*, Praha: SLON, 2004, str. 62

⁵⁴ Srov. TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*, Praha: Portál, 2007, str. 10

Hledisko lidskosti vytváří respekt k Druhému, ale stále zde nedochází ke sjednocení hodnot, které Hans Küng prosazuje. Ve chvíli, kdy Druhému přiznám jeho plnou lidskost a důstojnost, tak ho také respektuji stejně jako sám sebe. Proto by měly být jeho hodnoty, kultura a zvyky bezmezně respektovány. Znamená to tedy, že se jedná o záležitosti kulturně relativní?

2.3. Všichni jsme lidé, všichni máme svou vlastní pravdu – kulturní relativismus

Kulturním relativismem se rozumí koncept, při kterém jsou jednotlivé kultury chápány jako jedinečná a neopakovatelná etnika v rámci jejich vlastních hodnot, idejí, norem a tradic.⁵⁵ Relativní je pojem určovaný vztahem. I hodnoty jsou zde určovány vztahem k určité společnosti. V konečném důsledku to neznamená, že by měly být hodnoty libovolné, ale jsou určovány konkrétní společností.⁵⁶ Erzim Kohák tento vztah ukazuje na polemice, zda je správné udat vlastní rodiče za krádež. Ve společnostech, které hodnotí loajalitu vůči celku jako důležitější než loajalitu vůči rodičům, by to pravděpodobně správné bylo. V jiných společnostech by mohla být zrada vůči rodině nejhorší možný zločin a ve společnostech, které cení nestrannost a objektivitu, by se to bylo dalo stěží posoudit.⁵⁷ Pro kulturní relativisty je tedy zřejmé, že dobro, ani zlo neexistují samy o sobě, ale „dobré“ a „špatné“ se společnost od společnosti liší.⁵⁸ Tím narážíme na problematické aspekty kulturního relativismu. V dnes již tak propojeném světě přeci nemůžeme brát chování druhých lidí jako relativní. Naše životy se vzájemně ovlivňují a není možné otázky dobra a zla naprosto relativizovat.

2.3.1. Kritika kulturního relativismu

Ačkoliv se kulturní relativismus zdá zprvu sympatický, může být velice rizikový. Ve chvíli, kdy hodnotíme to, co je správné, podle toho, co hodnotí celek určité společnosti, tak neexistuje žádné odvolání na pravdu. Ne vždy je správné to, co je považováno za správné většinou společnosti. Jako jeden příklad za všechny lze použít T. G. Masaryka, který se postavil proti pravosti rukopisů a byl většinou společností nekompromisně odsouzen.

Už dávno předtím, než napadlo nějakou společnost, aby vyjádřila morální zákon, zde morálka byla. Člověk je tvor společenský a bez zásad jednání by nebylo možné ve společnosti fungovat.

---

⁵⁵ Srov. HORÁKOVÁ, Hana. *Kultura jako všelék*, Praha: SLON, 2012, str. 83

⁵⁶ Srov. KOHÁK, Erzim. *Svoboda, Svědomí, Soužití*, Praha: SLON, 2004, str. 48

⁵⁷ Srov. Tamtéž, str. 49

⁵⁸ Srov. Tamtéž, str. 45

Pro každý lidský život je zřejmé, co mu pomáhá a co ho ničí.⁵⁹ Navzdory kulturním odlišnostem věříme v něco, co všichni sdílíme. Je to představa o dobrém člověku. Dobrý člověk se nedefinuje na základě toho, zda je to muslim, žid, nebo křesťan. I přes to, že se pravidla, zákony a zvyklosti mohou lišit, tak koncept dobrého člověka zůstává.⁶⁰ Žít ve světě, kterým vládne hodnotová neutralita, by reálně asi nikdo nechtěl.

Mezináboženské dialogy Hanse Künga byly často nařčeny za relativistické postoje. V jistém slova smyslu Küng prosazuje myšlenku, že jsou všechna náboženství na cestě k pravdě. Žádné náboženství však celou pravdu nevlastní.⁶¹ Na jednu stranu odmítá relativizaci všech možných náboženských výpovědí a chce se ptát po pravdě, ale na stranu druhou musí bojovat proti tomu, aby neprosazoval pravdy, o kterých je jako křesťanský teolog sám přesvědčen.⁶² Staví se zde na pomyslnou hranu mezi relativistickým a etnocentrickým postojem.

---

⁵⁹ Srov. KOHÁK, Erzim. *Svoboda, Svědomí, Soužití*, Praha: SLON, 2004, str. 52

⁶⁰ Srov. KOHÁK, Erzim. *Svoboda, Svědomí, Soužití*, Praha: SLON, 2004, str. 56

⁶¹ Srov. FLOSS, Karel. HÄRING, Hermann. HOŠEK, Pavel. ŠTAMPACH, Ivan O. *Hans Küng, teolog na hraně*, Praha: Dingir, 2008, str. 57

⁶² Srov. Tamtéž, str. 53

3. Globální jednota jako západní ideologie

3.1. Etnocentrismus a xenofobie

Lidé mají přirozeně sklon uvažovat v binárních opozicích. Jednoduše kategorizovat co je dobro a zlo, bezpečný a nebezpečný, čistý a špinavý, pravá a levá, řád a chaos, „my“ a „oni“.⁶³ Podvědomě si tak rozdělujeme i svět. První polovina je ta dobrá, čistá, bezpečná, v níž vládne řád, zkrátka je to ta „pravá“, ta „naše“. Druhá polovina je ta špatná, špinavá, nebezpečná a divoká v níž žijí „ti druzí“. Neznamená to, že přirozeně nemáme rádi „ty druhé“, ale je zřejmé, že uvnitř vlastní skupiny se cítíme bezpečně a mimo ni se obáváme nebezpečí.⁶⁴ Pokud se tomuto pocitu plně oddáme, tak se zároveň podvolíme i xenofobii, kterou je zjednodušeně strach z cizího. Xenofobii často podmiňuje etnocentrismus a vzájemně spolu kooperují.

Etnocentrismem je chápáno vědomé nebo nevědomé přesvědčení, že vlastní komunita a kultura je nadřazená kulturám jiným.⁶⁵ Problémem zůstává, že je toto pojetí pevně spjato s pocitem, že zvyky, chování a přesvědčení vlastní skupiny jsou tím jediným správným způsobem života pro celé lidstvo.⁶⁶ Etnocentrismus udržuje skupinu v soudržnosti a xenofobie brání pronikání cizích „vetřelců“. Politolog Karl W. Deutsch se vtipně vyslovil, že samotný národ je skupina lidí, které sjednocuje společný omyl ohledně svého původu podpořený společnou averzí vůči svým sousedům.⁶⁷ V určité míře může etnocentrismus působit pro společnost zdravě, ale nesmí přesahovat určité hranice netolerance. V takovémto případě by mohlo docházet k diskriminaci, která je konfliktní záležitostí. Antropologie nás učí, že způsob, kterým žijeme, a hodnoty, kterým věříme nejsou zdaleka ty jediné. Existuje mnoho jiných způsobů života a jiných hodnotových systému, které vedou společnosti ke spokojenému životu.⁶⁸

Etnocentrickou nadřazeností, kterou se tato práce zabývá, je nadřazenost a šíření kulturních vlivů ze strany západní civilizace, tedy západocentrismus.

---

⁶³ Srov. TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*, Praha: Portál, 2007, str. 65

⁶⁴ Srov. Tamtéž, str. 66

⁶⁵ Srov. Tamtéž, str. 68

⁶⁶ Srov. LAWLESS, Robert. *Co je to kultura*, Olomouc: Votobia, 1996, str. 43

⁶⁷ Srov. TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*, Praha: Portál, 2007, str. 73

⁶⁸ Srov. LÉVI – STRAUSS, Claude. *Antropologie a problémy moderního světa*, Praha: Karolinum, 2012, str. 31

3.2. Západ a zbytek světa – západocentrická koncepce

3.2.1. Křesťanský teolog jako koordinátor mezináboženského dialogu

Kdo může být kompetentní k vedení ambiciózního projektu, jako je Světový étos? Nikdo přeci nemůže být absolutně nezaujatý a neutrální. Nikdo nestojí v jakémsi bodě nula, ve kterém by mohl být naprosto objektivní. Každý má své kulturně dané tradice, zkušenosti, víru či nevíru a předsudky ve vztahu k Druhým. Je velice těžké, aby někdo hovořil s tzv. „božským nadhledem“ o ostatních náboženstvích a mluvil o dnes tolik populárních tezích jako „všechna náboženství jsou si rovna“ a „všechna jsou v jádru svým způsobem stejná“.⁶⁹

Hans Küng zastupuje nevýhodnou pozici, při které je koordinátorem mezináboženského dialogu, ale zároveň také účastníkem tohoto dialogu. Znamená to, že je sám zástupcem určitého náboženství. Navíc reprezentuje nejpočetnější náboženství na světě, kterým je křesťanství. To by mohlo vyvolávat otázky, zda nemá mezináboženský dialog až misijní podtext.⁷⁰ Samotné Prohlášení ke světovému étosu bývá kritizováno, že je příliš „prozápadní“. Hans Küng si byl vždy vědom své kulturní a náboženské relativity, kterou se pokoušel prolomit mezináboženskými a mezinárodními konzultacemi.⁷¹ Nemají ale ostatní národy jednou provždy dost tohoto privilegovaného náboženství? Neukazuje nám současné dění, jehož vrcholem jsou teroristické útoky, že je svět finálně přehlacen západním vlivem?

3.2.2. Vznik nové univerzální civilizace, nebo zárodek západního imperialismu?

Prosperující Západ ovlivňuje životy lidí po celém světě díky svým komunikačním prostředkům, formám bankovníctví a právním systémům.⁷² Vypadá to, jako bychom stáli u zrodu univerzální civilizace, která vznikne po vzoru té západní. Dá se však předpokládat, že budou ostatní národy podporovat éru imperiálního Západu, v níž jsou morální hodnoty předkládány jiným zemím jako ideální celosvětový koncept? Nebo učení o mezinárodní komunitě spočívá ve vyjednávání a přistupování ke změnám na všech stranách?⁷³ O těchto otázkách se dá zatím jen spekulovat, ale současné dění nám ukazuje, že cesta, po které kráčíme dnes, možná není tou správnou.

---

⁶⁹ Srov. HALÍK, Tomáš. *Prolínání světů*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, str. 11

⁷⁰ Srov. FLOSS, Karel. HÄRING, Hermann. HOŠEK, Pavel. ŠTAMPACH, Ivan O. *Hans Küng, teolog na hraně*, Praha: Dingir, 2008, str. 75

⁷¹ Srov. KÜNG, Hans. KUSCHEL, Karl-Josef. *Prohlášení ke světovému étosu*, Brno: CDK, 1997, str. 51

⁷² Srov. SCRUTON, Roger. *Západ a ti druzí*, Brno: Barrister and Principal, 2007, str. 111

⁷³ Srov. BANTLEY, Tom. STEDMAN JONES, Daniel. *The moral universe*, London: DEMOS, 2001, str. 11

Západní zboží je dostupné téměř ve všech částech světa a kulturní odlišnosti se zdánlivě stírají. Univerzální civilizace, ve které svět přejímá západní hodnoty, víru, orientaci a instituce, navozuje představu, že dochází ke kulturnímu sjednocení lidstva.⁷⁴ Kdo ale tuto univerzální kulturu opravdu sdílí a kdo jen používá západní výtvarky v kontextu své vlastní kultury? Hodnoty jako je individualismus, tržní hospodářství a politickou demokracii ve světovém měřítku hlásá mimo západní civilizaci jen minimální procento populace. Samuel Huntington tvrdí, že je naivní a arogantní si myslet, že se společnosti „pozápádní“ ve chvíli, kdy si kupují zboží ze Západu. Jinými slovy to, že po celém světě lidé konzumují Big Mac, který zapíjejí Coca-Colou, ještě neznamená, že to ovlivňuje jejich postoje k Západu.⁷⁵ Inovace vždy byly a pravděpodobně i budou přejímány z jiných kultur, ale to nemusí mít žádný vliv na hodnotové žebříčky daných společností. Ani média nezpůsobují kulturní konvergenci. Americká kinematografie, televize a videoprodukce má ve světě naprostou nadvládu, ale je reflektována ve dvou paradoxních fenoménech. Na jednu stranu je znatelný univerzální lidský zájem o lásku, sex, tajemno, heroismus, násilí a bohatství, ale na stranu druhou jsou tyto věci přijímány s kulturní odlišností a podléhají interpretacím na základě vlastních hodnot dané společnosti.⁷⁶ Hodnoty jsou tedy něčím, co se společnost od společnosti stále liší. Západní intelektuálové, kteří zastávají univerzalismus, by však tento model rádi změnili. V případě univerzalizace hodnot by se svět mohl stát bezpečnějším místem. Lidé spolu přeci po staletí válčí kvůli svým odlišnostem, nebo ne? Problém je v tom, že se idea univerzální civilizace setkává jen s minimální podporou nezápádních společností. „To, co Západ považuje za univerzální, tak ostatní společnosti často považují za západní. To, co Západ oslavuje jako příznivou globální integraci a univerzalismus, tak ostatní společnosti často odmítají jako zločinný západní imperialismus.“⁷⁷

3.2.3. *Boj proti Západu jako boj za vlastní identitu*

Sociální psychologie přišla s teorií, že se lidé definují tím, co je v daném kontextu odlišuje od ostatních. Lidé hledají svou vlastní identitu vymezováním proti tomu, čím ve skutečnosti nejsou. Když se setká Francouz a Němec, tak se budou identifikovat na základě své státní příslušnosti. Ve chvíli, kdy se s nimi setká i Arab, tak se jejich postoj změní a začnou se vnímat jako Evropané. Univerzalismus se stará o prolínání různých kultur a důsledkem je stále větší

---

⁷⁴ Srov. HUNTINGTON, Samuel. *Sřet civilizací*, Praha: Rybka Publishers, 2001, str. 51

⁷⁵ Srov. HUNTINGTON, Samuel. *Sřet civilizací*, Praha: Rybka Publishers, 2001, str. 54

⁷⁶ Srov. Tamtéž, str. 55

⁷⁷ HUNTINGTON, Samuel. *Sřet civilizací*, Praha: Rybka Publishers, 2001, str. 64

lidská potřeba přisuzovat důležitost své civilizační identitě.⁷⁸ Tato skutečnost doslova explodovala při události 11. září 2001, kdy byl spáchán teroristický útok na World Trade Center. Tento fatální útok na Ameriku může být interpretován jako reakce na národ, který svou moc, svobodu i odpad tak neodbytně šíří po celém světě.⁷⁹ Alarmujícím fenoménem teroristických útoků je fakt, že útočníci nepřicházejí z muslimských zemí, aby páchali teroristické činy. Naopak se většina pachatelů radikalizuje až s příchodem na Západ. Jsou to lidé, kteří žijí mezi „námi“ a až v kontextu západní kultury se rozhodnou zabít. Až ve chvíli, kdy jsou vytrženi ze svých kulturních kořenů, tak pocítí naléhavou potřebu identifikace a mnohdy přejdou až k náboženskému fundamentalismu. Na základě těchto skutečností se nedá odporovat S. Huntingtonovi, který je přesvědčen, že univerzalizmus a intervence Západu do jiných civilizací je pravděpodobně tím nejnebezpečnějším zdrojem nestability a potencionálního globálního konfliktu.⁸⁰ Nedávné události nám jednoznačně ukazují, že ve chvíli, kdy člověk přichází o svou vlastní identitu, tak začíná o tuto identitu radikálně bojovat. Ve chvíli, kdy je původ člověka napadán vnějšími vlivy, tak ho neopouští, ale o to více se k němu upne. Příslušnost ke skupině se pak stává jeho útočištěm.⁸¹

Příčinou je právě globalizující se modernita. Ve věku zmasovění a industrializace se lidem rozpadá pod rukama jejich tradiční kultura a trpí pocity vykořenění a odcizení. Západní modernita přišla s naprosto ambivalentními požadavky. Prvním z nich je osvícenství, které mluví ve jménu racionality, pokroku a boje s předsudky. Tím druhým je však romantismus, který se odkazuje s nostalgií na minulost a touží po sounáležitosti a identitě.⁸²

Od 80. a 90. let přichází nezápadní svět s „návratem ke kořenům“. V muslimském světě se stalo hlavním tématem znovuoobnovení islámu a „reislamizace“. Indie přišla s odmítáním západních forem a hodnot a začala prosazovat „hinduizaci“ politiky a společnosti. Vláda Východní Asie se obrátila k podpoře šíření konfucianismu a intelektuálové zde hovoří o tzv. „asianizaci“ svých zemí, a tak by se dalo pokračovat i dál.⁸³ V současné době se dokonce i Amerika, kolébka západního světa, obrací sama k sobě a ptá se po své kultuře, historii a identitě. Vypadá to, že touha být „sám sebou“ převládá nad touhou po světové společnosti.

---

⁷⁸ Srov. HUNTINGTON, Samuel. *Střet civilizací*, Praha: Rybka Publishers, 2001, str. 65

⁷⁹ Srov. SCRUTON, Roger. *Západ a ti druzí*, Brno: Barrister and Principal, 2007, str. 136

⁸⁰ Srov. HUNTINGTON, Samuel. *Střet civilizací*, Praha: Rybka Publishers, 2001, str. 381

⁸¹ Srov. TODOROV, Tzvetan. *Strach z barbarů*, Praha: Paseka, 2011, str. 75

⁸² Srov. HALUZÍK, Radan. *Proč jdou chlapi do války*, Praha: Dokořán, 2018, str. 414

⁸³ Srov. HUNTINGTON, Samuel. *Střet civilizací*, Praha: Rybka Publishers, 2001, str. 99

Bylo by hezké věřit v univerzální civilizaci, ve které nejsou rozdíly. Civilizaci, ve které jsou všichni lidmi a všichni jednotní. Svět, ve kterém neexistují odlišnosti a neexistuje ani pojetí „my“ a „oni“. Skutečnost je však taková, že čím více se tato hranice smývá, tím více se lidé cítí ohroženi. Nejsou ohroženi jinakostí, ale jsou ohroženi tím, že ztratili schopnost sebeidentifikace s vlastní kulturou. Nejsou již schopni rozeznávat, co je „naše“ a co je „cizí“.

3.2.4. Hranice mezi západním univerzalismem a hodnotovým/kulturním relativismem

V předchozích kapitolách jsem zmiňovala, že svět, kterému vládne hodnotový a kulturní relativismus, není svět, ve kterém bychom chtěli žít. Zároveň poukazují na to, že je to právě univerzalismus, který vykořeňuje lidi ze své kultury a jejich touha po sebeidentifikaci může mít až katastrofické důsledky. Je tedy možné z těchto protipólů najít nějaké východisko? Povede absence západního univerzalismu k morálnímu a kulturnímu relativismu? Ano i ne, říká Samuel Huntington. Kultury jsou relativní a není záhodné jejich kulturu „pozápadňovat“, ale morálka je něčím absolutním. Na světě existuje určitá „univerzální dispozice“ týkající se morálky, kterou lze najít ve všech kulturách. Nejen Hans Küng, ale i často skeptický Samuel Huntington říká, že je třeba hledat to společné. Je třeba se vyhýbat hledání rádooby univerzálních hodnot západní civilizace, ale soustředit se na to, co jednotlivé kultury přinášejí. V multicivilizačním světě je třeba odmítnout univerzalismus, přijmout pluralitu a hledat společné rysy.⁸⁴ Jak už předznamenal Hans Küng, je třeba vést na toto téma mezináboženský a mezikulturní dialog.

---

⁸⁴ Srov. HUNTINGTON, Samuel. *Střet civilizací*, Praha: Rybka Publishers, 2001, str. 389

4. Mezináboženský a transkulturní dialog

Je třeba si uvědomit, že každý člověk žije ve „svém vlastním světě“. Každý v sobě nosí vepsané dědictví, ať už svým duchovním, mravním, náboženským, nebo světonázorovým prostředím. Každý je nositelem odlišných tělesných a duchovních vloh. Každý vychází z určitých národních, sociálních a kulturních poměrů, které ho spolu s jeho okolím od dětství utvářely.⁸⁵ I přesto je každý plně člověkem a v této plnosti musí být chápán Druhými. To je základní stanovisko pro mezináboženský i transkulturní dialog. Bude-li jednou na světě nastolen mír, tak bude panovat mezi lidmi, kteří ve tváři svého protivníka uvidí člověka.⁸⁶

4.1. Mezináboženský dialog

Každé náboženství odpovídá na otázku „kdo je můj bližní“ jinak, ale východisko křesťanství je postaveno jednoznačně. Křesťanská evangelia v zásadě překračují jakékoliv etnické, kulturní, jazykové i rasové hranice a pokládají za bližního každého člověka s plnou důstojností.⁸⁷ Nejdůležitější křesťanský dokument mezináboženského dialogu *Nostra Aetate* se vyjadřuje jasně, když říká, že se člověk nemůže obracet v modlitbě k Bohu, Otci všech, jestliže se odmítá chovat bratrsky k ostatním lidem, stvořeným podle Božího obrazu. Postoj člověka k Bohu a jeho postoj k bratrům lidem tak těsně souvisí, že Písmo praví: „Kdo nemiluje, Boha nepoznal“. Tím ztrácí podklad každá teorie nebo praxe, která činí rozdíl mezi člověkem a člověkem, mezi národem a národem, pokud jde o lidskou důstojnost a z ní vyplývající práva.⁸⁸

4.1.1. Náboženství se vrací znovu na scénu

Jak už bylo v této práci řečeno, tak náboženství rozhodně nepředstavuje nic překonaného, ale naopak stojíme tváří v tvář době, kdy lidé volají po znovunabytí své identity. Náboženství zde vystupuje jako nástroj, jenž lidem pomáhá v soudobém chaotickém, globalizovaném světě najít sám sebe, a zároveň působí jako kompas lidstva v nezmapovaném území. Vypovídá o místě

---

⁸⁵ Srov. CORETH, Emerich. *Co je člověk*, Praha: Zvon, 1994, str. 103

⁸⁶ Srov. SACKS, Jonathan. *Důstojnost v rozdílnosti*, Praha: Triton, 2017, str. 185

⁸⁷ Srov. BURDA, František. *Za hranice kultur*, Brno: CDK, 2016, str. 11

⁸⁸ Srov. *Nostra Aetate*. Dokumenty II. Vatikánského koncilu [online]. 28.10.1965. Dostupné z: http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decl_19651028_nostra-aetate_cs.html [navštíveno: 27.2.2019]

člověka v přírodě, objasňuje, co tvoří cíle lidského života a cíle lidského společenství a vypráví příběhy, které utvářejí identitu člověka.⁸⁹ Náboženství také vyjadřuje lidské obavy, naděje a prozrazuje mnohé kulturní pravdy prostřednictvím symbolizace společenských vztahů.⁹⁰ Samotné slovo „religion“ pocházející z latinského „religare“ v doslovném překladu znamená „svázat“. Náboženství váže člověka k Bohu, ale zároveň váže lidi k sobě navzájem a vytváří jednotu.⁹¹ Proč se nám tedy zdá, že náboženství v současné době působí jako prvek rozdělující společnost, která podněcuje spoustu náboženských konfliktů? Slovy J. Swifta: „Máme právě tolik náboženského přesvědčení, abychom se dokázali vzájemně nenávidět, ale ne dost na to, abychom se dokázali milovat.“ Na světových náboženstvích dnes leží břemeno, které představuje následující: musí udržet svou nezpochybnitelnou jedinečnost a nedopouštět se tak synkreze, a zároveň aplikovat svou podstatu „svazování“ lidí k sobě navzájem v celosvětovém měřítku. Každé náboženství by mělo hledat cestu k soužití s Druhými a zároveň k respektu jejich integrity.⁹² Toho je možné dosáhnout jen za pomoci mezináboženského dialogu.

4.1.2. *Překážky mezináboženského dialogu*

Prvním problémem je samotná otázka pravdy. Ve chvíli, kdy Hans Küng přistupuje k mezináboženskému dialogu, tak vychází z tzv. „dynamického stanoviska“, které je zároveň pevně ukotveno, ale také může podléhat určitým proměnám. Jednotlivá náboženství přistupují k otázkám pravdy jinak a vystoupením z těchto stanovisek hrozí náboženská synkreze. Pavel Hošek reaguje na setkání Hanse Künga při parlamentu světových náboženství tím, že zpochybňuje relevantnost náboženských reprezentantů. Tito lidé mohou působit jako semknutá skupina náboženských „profesionálů“, kteří se vymaňují z provozu svých původních náboženství. Při velké nadsázce by pak při takovémto dialogu mohlo vznikat jakési „mezináboženské náboženství“.⁹³ Toho je rozhodně třeba se vyvarovat.

Mimo jiné je náboženství vysoce personální a těžko popsatelnou záležitostí. V hledání odpovědí na pravdu a zkoumání toho, co vůbec mají jednotlivá náboženství společného, hraje velice důležitou roli jazyk. Jazyk je specificky zabarveným výkladem světa a jednotlivá slova představují specifická významová pole, která se při překladu a při přesunu do jiného kontextu

---

⁸⁹ Srov. SACKS, Jonathan. *Důstojnost v rozdílnosti*, Praha: Triton, 2017, str. 21

⁹⁰ Srov. MURPHY, F. Robert. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*, Praha: SLON, 2008, str. 194

⁹¹ Srov. Tamtéž., str. 47

⁹² Srov. SACKS, Jonathan. *Důstojnost v rozdílnosti*, Praha: Triton, 2017, str. 14

⁹³ Srov. FLOSS, Karel. HÄRING, Hermann. HOŠEK, Pavel. ŠTAMPACH, Ivan O. *Hans Küng, teolog na hraně*, Praha: Dingir, 2008, str. 77

značně proměňují. Z tohoto hlediska musí být Hans Küng ve svém „hledání společného“ velice opatrný. Nebe a nirvána nepředstavují to samé, jen si určité významy interpretujeme do chápání, které je nám srozumitelné. Je však třeba brát vážně to, co jednotlivá náboženství skutečně říkají, a neredukovat tyto skutečnosti na jakousi společnou zkušenost. Různá náboženství opravdu jsou odlišná a tím i jedinečná. Metaforicky řečeno je při mezináboženském dialogu možné považovat svou víru za diamant a víru toho Druhého za rubín, ale stále je třeba si uvědomovat, že to jsou oba velmi drahé kameny.⁹⁴ Cílem mezináboženského dialogu by nemělo být přetváření, ani synkreze náboženství, ale nastolení takové půdy, ve které bude možná morální obnova.⁹⁵

Dalším problematickým aspektem mezináboženského dialogu je sporná otázka, zda se jedná o opravdový dialog mezi náboženstvími, nebo o dialog mezi individuálními osobami. Potíž je v tom, že není ve skutečnosti nikdo kompetentní mluvit za konkrétní náboženství. Jak může někdo mluvit za muslimy, když víra v Indonésii vypadá zcela odlišně, než tatáž muslimská víra v Saudské Arábii? Jak může někdo mluvit za Židy, jejichž víra je o poznání jiná u evropských Židů, než u Židů žijících na území Izraele? Náboženství totiž nikdy nestojí samo o sobě, ale je zasazeno do určitého kulturního kontextu. Z toho důvodu je třeba přistoupit k něčemu, co může mezináboženský dialog doplňovat a svým způsobem dokonce i přesahovat. Dialog, který nepřesahuje jen náboženskou dimenzi, ale překračuje veškeré kulturní hranice jinakosti. Jedná se o dialog transkulturní.

4.2. Transkulturní dialog

Žijeme ve trochu zvláštní době, kdy máme prostřednictvím technologií možnost vést dialog téměř s kýmkoliv, ale skutečnost je zdánlivě jiná. Dnes máme e-mail, skupinové konverzace, internet a on-line periodika, takže už se ani nemusíme se svými oponenty střetávat v jedné „aréně“. Nemusíme tváří v tvář diskutovat s člověkem, který má jiné názory, ale můžeme svá sdělení zacílit na ty, kteří s námi souhlasí, a vyloučit tím hlas opozice.⁹⁶ Samotná facebooková zeď je koncipována takovým způsobem, aby nás utvrzovala v našich názorech, a zobrazuje stránky, které často souzní s naším přesvědčením. Jsme neustále udržováni v postojích, které nepodléhají kritickému hodnocení, a utvrzujeme se v předsudcích a stereotypech.

---

⁹⁴ Srov. SACKS, Jonathan. *Důstojnost v rozdílnosti*, Praha: Triton, 2017, str. 204

⁹⁵ Srov. BANTLEY, Tom. STEDMAN JONES, Daniel. *The moral universe*, London: DEMOS, 2001, str. 14

⁹⁶ Srov. SACKS, Jonathan. *Důstojnost v rozdílnosti*, Praha: Triton, 2017, str. 12

Na předsudcích a stereotypech není nic zvláštního, ve skutečnosti jsou nedílnou součástí lidské psychiky. Pravděpodobně ani neexistuje národ, ve kterém by jeho příslušníci nesdíleli určité předpojaté postoje vůči příslušníkům jiných národů.⁹⁷ Tyto předsudky a stereotypy mohou být postupně odstraňovány pouze za pomoci transkulturního dialogu. Podmínkou takového dialogu je rovnoprávné postavení osob a sdílení určitých společných cílů. Dále je třeba pravidelného kontaktu mezi skupinami a podpora ze strany politických a právních autorit, které hlásají vzájemné uznání a rovnoprávnost.⁹⁸

Transkulturním dialogem na okamžik opouštíme bezpečí svého kulturního rámce, přičemž nahlížíme do vnímání jiné osoby. Následně se navracíme zpět obohaceni o poznání jiné bytosti, která má odlišný obraz světa. Jedná se o obraz rovnocenné, svobodné a plně důstojné bytosti.⁹⁹ Komunikace na transkulturním poli však není nic jednoduchého. Stojíme zde na hraně mezi stanovisky, která jsou nám vlastní, a mezi uznáním důstojnosti a východiskem toho Druhého. Při řešení etnických konfliktů však existují pouze dva principy. Jedním z nich je segregace a druhým komunikace. Segregace skupinám zajišťuje pevné hranice, ve kterých pociťují bezpečí. Dnes jsou však jednotlivá etnika a národy tak geograficky promíchány, že dělení světa na „nás“ a „tamty“ už není možné. Prastará legenda o gordickém uzlu naznačuje, že komunikace představuje dlouhé, obtížné a problematické rozvazování složitého uzlu, jehož výsledek je nejistý. Segregace nabízí mnohem efektivnější řešení, a to uzel rozetnout. Takové „rozetnutí“ má sice rychlý efekt, ale skutečné řešení problému pouze obchází.¹⁰⁰

Transkulturní dialog musí vyjadřovat, že nechceme bojovat. Chceme si zachovat vlastní tradice a vlastní identitu, a přitom respektovat jinakost těch Druhých. Není žádoucí druhého „misijně“ přetvářet, je třeba mu porozumět a pochopit, že odlišnost nás nemusí omezovat, ale obohacovat.¹⁰¹ Zabránit civilizačním střetům bude možné až ve chvíli, kdy si uvědomíme, jak je nebezpečné chtít, aby byli všichni lidé stejní. Zmenšující se svět a rozmanitost kolem nás nám dovolí žít v míru až ve chvíli, kdy pochopíme, že i v rozdílnosti se skrývá lidská důstojnost.¹⁰²

---

⁹⁷ Srov. PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*, Praha: Portál, 2010, str. 108

⁹⁸ Srov. TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*, Praha: Portál, 2007, str. 225

⁹⁹ Srov. SOKOLÍČKOVÁ, Zdenka. *Výzvy pro transkulturní komunikaci*, Ostrava: Moravapress, 2014, str. 25

¹⁰⁰ Srov. TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*, Praha: Portál, 2007, str. 235

¹⁰¹ Srov. HALÍK, Tomáš. *Prolínání světů*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, str. 243

¹⁰² Srov. SACKS, Jonathan. *Důstojnost v rozdílnosti*, Praha: Triton, 2017, str. 204

5. Praktická část

Praktická část bakalářské práce je postavena na kvalitativním výzkumu. Kvalitativní výzkum v humanitních vědách označuje různé přístupy, metody a techniky zkoumání jevů, které nejsou založeny na kvantifikaci empirických dat, ale zaznamenávají podrobnou kvalitní analýzu.¹⁰³ Tuto techniku jsem zvolila z toho důvodu, že pojednávám o složitém tématu, které vyžaduje odpovědi jdoucí do hloubky problému.

5.1. Kvalitativní výzkumné metody

Výzkumnou metodu pro získávání dat v této bakalářské práci je kvalitativní dotazování. Kvalitativní dotazování tvoří hlavní skupinu metod sběru dat v empirickém výzkumu. Umožňuje naslouchání vyprávění, kladení otázek a získávání jejich odpovědí.¹⁰⁴ Existuje velké množství forem dotazování, které kvantitativní výzkum nabízí. Mezi hlavní formy patří strukturovaný otevřený rozhovor, rozhovor s návodem, skupinová diskuze, narativní rozhovor a fenomenologický rozhovor.¹⁰⁵ Formou výzkumné části této bakalářské práce je strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami.

5.1.1. Výzkumné okruhy otázek

Otázky se týkají třech základních okruhů, na kterých jsou postaveny.

- 1) Globální hrozby lidstva
- 2) Náboženské smíření jako nástroj smíření světa?
- 3) Možná řešení globální nestability

5.1.2. Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvoří tři skupiny respondentů. Každá skupina se skládá z 10 vysokoškolských studentů, takže se výzkumu zúčastnilo dohromady 30 respondentů.

---

¹⁰³ Srov. MAŇÁK, Josef. ŠVEC, Vlastimil. *Cesty pedagogického výzkumu*, Brno: Paido, 2004, str. 22

¹⁰⁴ Srov. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*, Praha: Portál, 2005, str. 164

¹⁰⁵ Srov. Tamtéž., str. 166

První skupina je tvořena studenty oboru transkulturní komunikace. Skupina se skládá z 6 mužů a 4 žen. Všichni respondenti studují tento obor v prezenční formě. U těchto studentů předpokládám určitý vhléd do problematiky. Většina respondentů je v posledním ročníku bakalářského studia, takže se dobře známe. Pro větší objektivnost jsem však do výzkumu zapojila i studenty 2. ročníku a jednoho absolventa transkulturní komunikace.

Druhou výzkumnou skupinu tvoří studenti ekonomiky a managementu. Skupinu tvoří 3 muži a 7 žen. U těchto respondentů se předpokládá o něco pragmatičtější názor na tuto problematiku, než u předchozích skupin. Jsou to studenti, kteří nestudují na jedné univerzitě, jako tomu bylo u předchozí skupiny, ale studují na různých univerzitách po celé republice.

Poslední skupinu tvoří studentky oboru učitelství etiky. Skupina sestává z 10 žen, které studují etiku prezenční formou. Tento obor je specifický v tom, že se jedná o dvouoborové studium, takže každý z daných respondentů studuje paralelně ještě jeden obor, který může jeho názory a myšlenky ovlivňovat. Kombinace oborů bude vždy uvedena v údajích respondenta (viz příloha B).

5.1.3. Cíl výzkumu

Cílem kvalitativní části této práce je přiblížit pohledy studentů z různých oborů na svět, který je obklopuje, a porovnat jejich etické a postojevé smýšlení.

5.1.4. Specifika výzkumu

Respondenti jsou v této práci nazýváni fiktivními jmény. Pro větší otevřenost a uvolněnost respondentů jim byla zajištěna anonymita. V příloze jsou předložena fiktivní jména, u kterých jsou však reálné údaje o pohlaví, věku, studiu a studovaném ročníku.

Pro výzkum byl využit tzv. „pasivní informovaný souhlas“. Formulář s podpisem zde vyplňuje pouze ten, kdo nesouhlasí s účastí ve výzkumu.¹⁰⁶ Vzhledem k tomu, že formulace otázek směřuje k názorům a postojům respondenta, tak neobsahuje žádné citlivé osobní informace. Z toho důvodu mi všichni respondenti pasivní informovaný souhlas poskytli.

---

¹⁰⁶ Srov. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*, Praha: Portál, 2005, str. 155

5.2. Realizace kvalitativního výzkumu

Kvalitativní výzkum prostřednictvím rozhovorů byl realizován v březnu 2019. Všech 30 rozhovorů tedy proběhlo ve velice krátkém čase, ale díky ochotě respondentů s realizací to nebyl problém. Rozhovory byly prováděny osobně a odpovědi respondentů jsem si nahrávala a souběžně jsem je sepisovala rovnou na papír. Tuto metodu jsem zvolila z toho důvodu, abych mohla své interpretace přímo konzultovat s respondentem a ujistit se, že jsme se vzájemně pochopili. Respondenti měli příležitost nahlížet jak do otázek, které jsem jim pokládala, tak i do poznámek, které jsem si psala.

Pro vyobrazování výsledků používám techniku tzv. kódování. Kódování se zabývá označováním a kategorizací pojmů za pomoci důkladného studia údajů. V průběhu kódování jsou údaje rozebrány na samostatné části a vzájemnou komparací jsou zjištěny podobnosti a rozdíly.¹⁰⁷ Výzkum je analyzován ve třech okruzích zahrnujících otázky, které zazněly v rozhovorech. První okruh otázek se zabývá příčinami globální nestability. Další okruh reflektuje názory studentů na náboženský mír a poslední okruh se soustřeďuje na možná řešení globální nestability.

5.3. Globální hrozby lidstva

Tento okruh zahrnuje tři podotázky (viz příloha A – otázka č. 1, 2, 5). Tyto podotázky jsem zvolila z toho důvodu, abych zjistila, zda studenti vnímají v současném světě nějaké globální hrozby a pokud ano, tak jakého jsou charakteru. Bez vnímání jakékoliv světové nestability by byl globální étos Hanse Künga asi naprosto irelevantní a nadbytečný.

5.3.1. *Transkulturní komunikace*

1. Boj o zdroje

Ohledně globálních hrozeb lidstva byli studenti transkulturní komunikace téměř zajedno. U 8 případů z 10 zazněla naléhavá obava z nedostatku zdrojů, které mohou vést k mnohým

---

¹⁰⁷ Srov. STRAUSS, Anselm. CORBIN, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert, 1999, str. 43

globálním katastrofám. „*Současná společnost rozhodně spěje k sebezničení. Nebude to však kvůli touze po moci, ale nastane civilizační boj o suroviny a vodu,*“ uvedl Matěj ve své úvaze nad budoucností naší planety. Studenti téměř jednohlasně vyjádřili svou obavu ze světové krize, která může být zapříčiněna enviromentálními dopady na planetu, podnebí a nedostatek zdrojů potřebných pro život. Budoucí války respondenti často shledali v boji o zdroje a teritoria, která jsou vhodná k životu. Podle studentů transkulturní komunikace by mohla být příčina soudobé světové války vázaná na boje o nerostné suroviny, ale časem i o vodu a vhodné místo pro život. „*Za chvíli bude obrovský problém získat kus země pro dobrý a zdravý život,*“ konstatuje Hana.

2. Touha po moci

Druhý faktor, který se u studentů transkulturní komunikace vyskytoval nejčastěji, se týká touhy po moci. Více než polovina respondentů zmínila touhu po moci jako jeden z nejnápadnějších impulzů, který žene lidi do válečných konfliktů. Někteří zmiňovali touhu po moci, která se týká egoistického charakteru určitých lidí, ale někteří respondenti poukazovali i na přirozenou touhu po moci, která vychází ze samotné podstaty člověka. „*Impulzem, který žene lidi do válečných konfliktů? Rozhodně Nietzscheho vůle k moci. Některý pud, touha po pro mě nesrozumitelných potřeb nadvlády nad svým národem a zároveň i nad druhými národy,*“ konstatuje Denis bez váhání. Jana tuto myšlenku posunula ještě o něco dál, když říká: „*Války tu jsou, a budou kvůli přirozené touze po moci a nadřazenosti mužů. Muži prostě chtějí být u toho, chtějí být mocní.*“

3. Nestabilita plynoucí z arogance Západu a netolerance Východu

Přesně polovina respondentů zmínila během rozhovorů obavu z napětí mezi západním a východním světem. „*Světová válka by dnes pravděpodobně vypukla kvůli válečným konfliktům na Blízkém východě,*“ odpověděla Jolana. Západnímu světu podle jejího názoru dojde trpělivost s přijímáním migrantů a rozhodne se pro radikální řešení. Jana vidí podobně jako Jolana hrozbu v migrujících muslimech do Evropy. Pohlíží na to však z takové perspektivy, že Západ není schopen muslimy plně pochopit a tolerovat kvůli jejich přílišné odlišnosti. Barbora dokonce poukazovala na to, že válku může zapříčinit arogance Západu, která vyvolává negativní reakce ve východním světě. I přes to, že se názory respondentů v tomto ohledu lišily, tak se shodovaly v jednom. Hlavní roli pro budoucí konflikty může hrát střet západní a východní civilizace.

4. Boj o identitu a radikalizace náboženství

Polovina studentů transkulturní komunikace hodnotila jako ohrožující faktor náboženskou radikalizaci a boj o vlastní identitu. „*Záleží, jak člověk vnímá svou identitu, ale i identitu státu. Pokud je ta identita náboženská, tak by se neměla radikalizovat. Náboženství nastavuje člověku hodnoty, ale ty by neměly být vnucovány lidem jiného vyznání. Muslim by šel pravděpodobně bojovat za šíření své víry a křesťan za všeobecné dobro a rodinu, ale ani jedno není správné,*“ reaguje Adam na otázku, co žene lidi do válečných konfliktů. Další respondenti se vyjadřují k tomu, že náboženství, ale i kultura hraje často roli v mnoha konfliktech. Člověk má vůli bojovat ve chvíli, kdy jde o ohrožení jeho náboženských a kulturních hranic identity.

5. Technologické hrozby

Posledním faktorem globálního ohrožení lidstva je v očích studentů transkulturní komunikace technologie. Studenti poukazovali na dvě roviny problému. Jedním z nich jsou technologie a nové vynálezy, které nepodléhají etice. Jana vyjadřuje své znepokojení následovně: „*Zničíme se kvůli technologiím. Roboty, které vyrobíme, za chvíli nebudeme schopni ovládat. Čapková vize R.U.R. se může brzy zrealizovat.*“ Druhá rovina, na kterou studenti upozorňovali, znázorňuje strach z atomových a chemických zbraní. „*Největší problém je, že dnes stačí zmáčknout jedno tlačítko, a tím vymazat celý stát z mapy. Dnes už nepůjde o válečné konflikty lokální, ale jedná se o konflikty, ve kterých už se nebude rozlišovat mezi vojákem a civilistou,*“ vysvětluje Matěj.

5.3.2. Ekonomika a management

1. Touha po moci a válka velmocí

Podle respondentů, kteří studují ekonomické zaměření, je impulzem vedoucí lid do válečných konfliktů taktéž touha po moci. Příčinu válečných konfliktů v touze po moci vidí 7 z 10 respondentů. Respondenti rozváděli tuto otázku dál a často se dostávali ke konkrétním případům, u kterých se obávají budoucích konfliktů. Nejčastěji zazněla odpověď, že budoucí válka nastane kvůli touze velmocí o větší moc a nadvládu. Téměř polovina studentů ve své výpovědi zmínili problematiku čtyř velmocí – Čína, Rusko, Severní Korea a USA. Ať už byly jejich názory formulovány mnoha způsoby, tak v každé z těchto odpovědí zazněla Amerika jako součást konfliktu. „*Bojím se budoucího střetu mocností, které se poperou o nadvládu. Největší riziko vidím ve sporu mezi Amerikou a Čínou,*“ odpovídá Boris. Beáta vidí ohnisko ještě trochu jinde: „*Kdyby byla válka, tak by určitě započala kvůli vztahům Trumpa a Kim*

Čong-una. Obecně vidím Severní Koreu jako obrovskou světovou hrozbu.“ Hynek obě tyto odpovědi spojuje v jedno: „Severní Korea je takový třetí bod, skrze který, zatím beze zbraní bojuje Čína, Rusko a Amerika. Je jen otázkou času, kdy dojde světu trpělivost s testováním jaderných zbraní v Severní Koreji a USA zasáhne silou“.

2. Lhostejnost k ekologii nás vede k sebezničení

Více než polovina respondentů se u otázky o sebezničení společnosti opírala o otázku ekologie. Aneta zmiňuje ničení planety, skleníkové efekty a jiné záležitosti, které vedou lidstvo do záhuby. „Svět zajímá mnohem více obchod než nějaká ekologie,“ dodává se značným znepokojením. Hynek rozebírá problematiku ekologie do hloubky: „Obrovským problémem jsou dnes plasty. Nejen, že se špatně recyklují a dělají na planetě strašný bordel, ale mikroplasty se dostávají prostřednictvím filtrování do pitné vody, kterou pak pijeme. Tento problém je důsledkem přelidnění, a především přelidněných oblastí jako je například Indie a Čína. Stav Indie dnes není absolutně udržitelný, je to taková stoka světa. Oni se ani nemůžou starat o ekologii a blahobyt země, protože nejsou naplněny jejich základní potřeby tak, jak znázorňuje Maslowova pyramida.“ Na rozdíl od studentů Transkulturní komunikace zde nemáme ani jednu zmínku týkající se bojů o zdroje, ale je znatelné, že otázku globální ekologie respondenti z ekonomického sektoru rozhodně reflektují.

3. Názorová pluralita jako ohnisko konfliktů

Na otázky týkající se možných budoucích konfliktů odpověděla přesně polovina respondentů tak, že příčina válek spočívá v odlišnosti názorů různých skupin a kultur. Lenka říká: „Jednou se sami zničíme kvůli ostrým rozdílům mezi lidmi. Jsou zde obrovské názorové skupiny, které jdou proti sobě.“ Často zaznívalo, že má každý jiné názory, jiné hodnoty a dohromady to nemůže fungovat. Vlivem globalizace se stále více setkáváme s odlišnostmi názorovými variacemi, které mohou vyvolávat spoustu konfliktů.

5.3.3. Učitelství etiky pro 2. stupeň základních škol

1. Touha po nadvládě

K mému velkému překvapení byly odpovědi etiček na otázky týkající se příčin globální nestability až nebývale jednotné. Všech 10 studentek z 10 odpovědělo, že impulzem, který žene

lidi do válečných konfliktů a rozpoutává nepokoje, je touha po nadvládě. Nejde jen o touhu po moci, kterou formulovali studenti transkulturní komunikace a studenti ekonomického zaměření. Jde o touhu po nadvládě nad jinými, ale často i nad celým světem. „*Problém je, že některé velmoci touží po nadvládě. Přijde mi, jako kdyby šlo o nadvládu nad všemi. Něco jako Evropská unie, ale ne jako jednotící orgán, ale jako správa nad velkou částí světa,*“ formuluje svou odpověď Denisa. Veronika dodává: „*Válka může vypuknout naprosto snadno. Stačí touha jednoho národa sjednotit a ovládnout svět. Prosadit v něm své ideologie a vládnout nad ním.*“ Sára mluví o touze po bohatství a moci nad ostatními lidmi, která je vlastní každému člověku.

2. Závist jako stěžejní faktor světových nepokojů

Více než polovina studentek etiky poukazovala na problematiku závisti. Hedvika rozvádí závažnost závistivosti takto: „*Jsou země, ve kterých se žije velice těžko a podmínky pro život jsou zde mizerné. Proto je naprosto přirozené, že když tyto národy vidí, jak se jinde žije dobře, tak pro sebe chtějí něco lepšího.*“ Denisa uvádí, že je závist mezi jednotlivci i státy obrovským problémem, který vyvolává světové nepokoje. Žaneta je podobného názoru, když říká: „*Impulz, který žene lidi do válečných konfliktů, je podle mě touha lidí a států po lepším životě.*“ Pocit závisti a touha po lepším životě souvisí i s nedostatkem zdrojů a strategických surovin. Problematiku s těmito faktory však zmínily jen tři studentky.

5.4. Náboženské smíření jako nástroj smíření světa?

Tento okruh zahrnuje tři podotázky (viz Příloha A – otázka č. 3, 6, 7). Respondentům jsem pokládala otázky, které se týkají jejich postoje k náboženskému smíření. Jeden z nejdůležitějších argumentů Hanse Künga pro nezbytnost aplikace globálního étosu je právě situace kolem náboženských nepokojů.

5.4.1. Transkulturní komunikace

1. Náboženské smíření je podmínkou mírovějšího soužití, ale stále to nestačí

V rozhovoru jsem se respondentů ptala, co si myslí o tezi Hanse Künga, který říká, že pro světový mír je nutný mír mezi náboženstvími. Studenti transkulturní komunikace na tuto otázku reagovali velmi pohotově. Kromě jednoho případu s tezí všichni jednohlasně souhlasili. Většina

z nich však poznamenala, že ani mezináboženský mír nezajistí mír na zemi. Každopádně by mohl mnoho konfliktů utišit. *„Náboženství má obrovský vliv a určitě by se náboženským smířením snižovala rizika konfliktů. Lidé jsou schopni bojovat kvůli náboženství, a proto je to velice důležité,“* vysvětluje Daniel. Matěj se dostává hlouběji do problému, když říká, že je to nutností, ale rozhodně ne tím jediným, co k mírovějšímu soužití musí přispět. Poukazuje na radikalizaci určitých odnoží Islámu, které nepůsobí jen mezináboženské problémy, ale především působí velké rozbroje i uvnitř daného náboženství. Jak chceme nastolovat mezináboženské smíření ve chvíli, kdy ani jednotlivá náboženství uvnitř svého základu nejsou jednotná?

2. Násilí a náboženství k sobě nepatří

Studenti byli ve své polemice o náboženství a násilí z většiny přesvědčeni o neslučitelnosti těchto dvou pojmů. Na paradox, že náboženství a násilí k sobě nepatří, upozornilo 7 respondentů. Studenti povětšinou chápali tuto problematiku tak, že jádro problému spočívá v něčem úplně jiném a náboženství zde působí jako jakási „zástěrka“ nebo chybné pochopení textu. Matěj uvažuje následovně: *„Každé velké náboženství obsahuje morální imperativy, které si zakládají na prvku nenásilí. Problém je, že různé náboženské odnože si tyto texty často vykládají jinak. Pravou příčinou však nejsou dané texty, ale samotná podstata člověka. Náboženství je jen faktor zastírající fakt, že člověk přirozeně inklinuje ke zlu.“* Hana se staví k problematice svatých písem ještě kritičtěji: *„Pokud je součástí náboženství něco, na základě čehož ospravedlňujeme násilí, tak je to rozhodně chyba, a to chyba výkladu. Ve jménu náboženství nebojují „cvoci“, ale jsou to normální lidé, kteří bojují kvůli špatné interpretaci a nepochopení textu. S tím je nutné něco dělat.“*

3. Svaté texty potřebují reinterpetaci, aby správně fungovaly v kontextu dneška

Všichni studenti transkulturní komunikace se ztotožňovali s tím, že by měli být svaté texty svým způsobem aktualizovány. Jsou to texty, které byly psány v úplně jiném dobovém kontextu a spousta věcí už dnes nemusí fungovat. Reforma těchto textů je tedy žádoucí, ale v omezené míře. Většina studentů poukazovala na to, že není možné jednotlivá písmena přeformulovat, ale je nutné je interpretovat takovým způsobem, aby bylo zachováno jejich jádro, ale výklad zapadal do dnešního světa. Adam a Jana zmiňovali problematiku s Koránem, který byl na rozdíl od Bible formulován jen jednou a od té doby je brán jako absolutní slovo Boží. Hana se ke stejnému problému vyjádřila takto: *„Nedávno jsem četla knihu, ve které psali, že Islám byl*

v době svého vzniku neskutečně inovativní. Do té doby neměla žena skoro žádná práva a bylo na ni pohlíženo téměř jako na dobytek. Korán byl nadčasový tím, že dal ženě důstojnost člověka. Tak proč není Korán inovativní i dál?“ David problematiku shrnuje větou: „Svaté texty potřebují částečnou reformu, je třeba reagovat na to, jak se svět proměňuje a dokázat tyto texty předat dnešním lidem tak, aby tomu byli schopni porozumět.“

5.4.2. *Ekonomika a management*

1. Náboženské smíření je podmínkou mírovějšího soužití, ale není reálné

Osm respondentů z deseti souhlasilo s tezí Hanse Künga, že je pro světový mír nutný mír mezi náboženstvími. Boris uvedl, že je mír mezi náboženstvími stěžejní právě proto, že samotná víra představuje mocný nástroj k ovlivňování mas lidí. Proto by mezináboženský mír napomohl k míru celosvětovému. Beáta svou myšlenku konkretizuje následovně: *„Souhlasím, vadí mi, že muslimové neuznávají naše náboženství a tradice. Tady se prostě nenosí šátky.“* Daniela dodává, že je třeba se vzájemně respektovat a mezináboženské smíření je takovým prvním krokem. Mnoho studentů se však zmínilo o tom, že takovou představu vůbec nepovažují za reálnou. *„S tezí rozhodně souhlasím, je to začátek pro světový mír, ale je to absolutně nereálná vize,“* uvádí Hynek

2. Násilí a náboženství k sobě nepatří – podstata náboženství vede lidi k dobru

Více než polovina studentů zastává názor, že ve spojení náboženství a násilí představuje náboženství pouze určitou zástěrku touhy po násilí. *„Člověk, který zabíjí ve jménu náboženství, se vlastně jen zbavuje odpovědnosti,“* říká Boris. Karolína je dokonce přesvědčena, že násilí nepatří vůbec nikam. Pokud je násilí uvedeno v nějaké svaté knize, tak už to pro Karolínu ani náboženstvím není. Právě proto většina studentů ekonomiky a managementu nevidí žádný smysl v přeformulování a reinterpetaci svatých textů. *„Svaté texty jsou správné a tolerantní. Ve své podstatě podporují dobro. Etika daných textů je hezká, ale interpretace to ničí a lidé toho zneužívají,“* říká Emil. Kristýna zastává podobnou myšlenku, když podotýká: *„I když jsou ty samotné texty takhle staré, tak lidé jdou s dobou a za pomoci rozumu si to přetvářejí tak, že jsou schopni to chápat i v dnešní době. Jde jen o to ten text pochopit.“* Stejný názor má i Iveta, která uvedla, že závisí na konkrétních lidech, jak si přeberou text k současné době. Je tedy znatelné, že většině studentů ekonomiky a managementu připadají svaté texty neproblematické a jejich reinterpetaci považují za nadbytečnou. Studenti reflektují člověka jako tvora

rozumného, který je sám schopen vyhodnocovat relevantnost textů v dnešní době. Podotýkám, že i přes to, že má otázka tímto směrem nebyla položena, tak mě téměř všichni studenti ekonomiky a managementu upozornili, že nejsou věřící, takže se tím ani nezabývají.

5.4.3. Učitelství etiky pro 2. stupeň základních škol

1. Náboženské smíření je podmínkou mírovějšího soužití stejně tak, jako respekt mezi lidmi

S tezí Hanse Künga o nutnosti náboženského smíru pro světový mír se ztotožňovalo 8 respondentek z 10. Při této otázce se některým studentkám vybavila problematika spojená s teroristickým násilím. V tomto případě mezináboženské smíření rozhodně vítaly. Mimo náboženské smíření však studentky zmiňovaly i důležitost samotného respektu mezi lidmi. „*Určitě s touto tezí souhlasím, ale zároveň si myslím, náboženský mír pro světový mír nestačí. Náboženský mír je stejně tak důležitý jako respekt mezi lidmi, bez kterého to nemůže fungovat,*“ připomíná Hedvika. Podobný názor má i Veronika, která však důležitost vzájemného mezilidského respektu staví nad mezináboženský respekt.

2. Násilí a náboženství k sobě nepatří – je to jen zástěrka lidského jednání

Více než polovina studentek se shodla, že k opravdové podstatě náboženství, násilí rozhodně nepatří. „*Každý může v rámci svého náboženství věřit čemu chce, ale samotné náboženství má sloužit k dobru. K pravé víře totiž násilí nepatří,*“ vysvětluje Veronika. Linda uvažuje o podstatě náboženství velice podobně: „*Náboženství je podle mě cesta k něčemu lepšímu. Určitě to není cesta k násilí.*“ Hedvika mluví až o jakési manipulaci s interpretacemi náboženských textů: „*Násilí vedené ve jménu náboženství je strašné. Manipulovat s texty tak, aby to obhajovalo mé jednání, není možné. Není špatné být muslimem, samotné náboženství jako takové není špatné, ale lidé se za něj často schovávají.*“ Tím se dostáváme k otázce reinterpretace svatých textů. Jak vidíme, tak Hedvika vidí reinterpretaci textů jako velice problematickou. Stejně tak se k této otázce staví většina respondentek. „*Svaté texty není možné přeformulovat, ani reinterpretovat, protože by ztratily svou autentičnost. Jsem si ale vědoma, že jsou to velice staré texty, a proto si myslím, že je důležité, aby je člověk nechápal doslovně,*“ odpovídá Radka. Linda jako svůj druhý předmět studuje francouzštinu a podotýká, že není ani možné takovéto texty reinterpretovat. „*Tím, že se zabývám jazykem, tak vidím problém v tom,*

že jsou významy slov pevně zakotvené v daném kontextu a není záhodné je nějakým způsobem měnit.“

5.5. Možné řešení globální nestability

Tento okruh zahrnuje čtyři podotázky (viz příloha A – otázka č. 4, 8, 9, 10). Tyto otázky se už konkretizují a formují do podoby, která reaguje na samou podstatu mé bakalářské práce.

5.5.1. Transkulturní komunikace

1. Mezinárodní spolupráce je nezbytná pro ochranu jednotlivých států

Studentů transkulturní komunikace jsem se ptala, jak se staví k představě nezávislého státu, který není součástí žádných mezinárodních dohod ani Evropské unie. Většina studentů bez váhání odpověděla, že samotná představa života v takovémto státě je děsivá. Respondenty okamžitě napadla souvislost s určitými válečnými konflikty, ve kterých by daná země zůstala úplně sama. Libor spontánně zareagoval větou: *„To bych měl strach, kdyby byl na světě průser, tak fakt nechceš být sám.“* Daniel vyjádřil podobné pocity: *„Asi bych se bál, nikdo by se za ten stát nepostavil, kdyby si ho chtěly mocnosti vzít.“* Tyto odpovědi jsou zajímavé hned ze dvou důvodů. Jednak vyjadřují pocity studentů, u kterých je znatelné, že pro ně svět není tak úplně bezpečným místem, a zároveň naznačují, že chtějí být součástí něčeho většího a mezinárodní spolupráce pro ně hodně znamená. Jak se dozvíme dále, tak studenti transkulturní komunikace odmítají univerzalismus a hájí identitu a pluralitu jednotlivých států. Neznamená to však, že by podporovali politiku izolacionismu. Znamená to, že důsledkem zachování plurality kultur nemusí být ostré vytyčování národních hranic.

2. Mezinárodní pomoc na úrovni individua nemůže být efektivní

Ptala jsem se respondentů, co si představují pod slovem blahobyť a zda by byli ochotní tento blahobyť obětovat ve prospěch lidí trpících hladem, chudobou a bídou. Jejich definice blahobyťu se dá rozdělit do dvou skupin. První z nich rozumí blahobyťem určitý základ, jako je střecha nad hlavou, jídlo a všeobecný pocit, že člověk výrazně nestrádá. *„Předmětem mého každodenního myšlení nejsou otázky vztahující se k přežití, to je pro mě blahobyť,“* říká Denis. Blahobyťu v tomto slova smyslu by se nikdo z respondentů nevzdal. Druhá rovina definic, kterou použilo více studentů transkulturní komunikace, chápe blahobyť jako určitý přebytek a nadstandard. *„Člověk má vše, po čem touží a jsou naplněny všechny jeho potřeby,“* definuje

blahobyt Jolana. Adam definuje blahobyt slovy: „*Je to přebytek nad určitým standardem, který vytváří určitá společnost.*“ Zároveň však dodává, že by se blahobytu ve prospěch jiných rozhodně nevzdal. Ne snad proto, že by neměl sociální citění, ale že to podle něj není ta správná cesta. „*Když se vzdáme blahobytu, tak spadneme tam, kde byli oni a situace se ještě zhorší. Když budeme pomáhat jako individua, tak to situaci nezlepší. Je třeba pomáhat jako stát,*“ rozvíjí Adam svou myšlenku. Podobný názor má i Matěj, který podotýká, že pomoc musí sice vycházet z jednotlivců, ale spíše cestou podněcování politických mechanismů, na kterých tato odpovědnost stojí. Podle jeho názoru je třeba omezit nadnárodní organizace, které vykořisťují chudé oblasti.

3. Globální étos není východiskem, které zabezpečí mírovější soužití

Na otázku nastolení nových norem chování pro naši zemi, které by byly ustanoveny na základě propojení různých náboženských textů, respondenti odpovídali převážně negativně. 7 z 10 respondentů považuje takovýto přístup za naprosto chybný z různých důvodů. Jana a Hana se shodují v jedné věci, a to, že to v nich evokuje určitý tlak Západu na ostatní země a narušuje tím přirozený řád. Tendenci ke globálnímu sjednocování vidí převážně v západní civilizaci a považují tento přístup za špatný. Hana zároveň podotýká, že by takovéto sjednocení nebylo ani možné. Étos ustanoven na základě náboženství by rozhodně nechtěli přijímat sekulární společnosti a už vůbec ne společnosti, které si na náboženství naopak budují svou identitu. Adam zajímavě konstatuje: „*Každé náboženství je třeba brát jako celek a zachovat ho v jeho daném kontextu. Náboženství musíme nechat fungovat vlastním životem tak, aby korespondovalo s etikou dané země,*“ zároveň však dodává, že je potřeba mezináboženského dialogu ke vzájemné toleranci a porozumění. Denis to vzal z jiného konce a pokusil se vysvětlit, odkud celosvětový étos doopravdy vychází: „*Lidé mají nevědomý smysl pro spravedlnost a na jeho základě se utvářejí normy. Celosvětový étos nevyhází z náboženství, ale z původního stavu člověka. Za onou nevědomostí člověk plní univerzální stanoviska, která jsou spravedlivá.*“ Denis na rozdíl od Hanse Künga nevidí smysl v utváření celosvětového étosu, protože něco jako univerzální celosvětový étos už tu dávno je a vychází právě z podstaty lidského bytí. Karel nahlíží na věc ještě z úplně jiného úhlu pohledu, když říká, že se s něčím jako je globální étos neztotožňuje, protože se obává, že by se na světě potírala jinakost a docházelo by k celkovému univerzalizmu. To vnímá jako negativní, protože právě v jinakosti vidí bohatství.

4. Univerzalismus potlačuje pluralitu a bohatství jinakosti

Poslední otázka rozhovoru směřovala k vizi univerzálního a propojeného světa, kterým vládne jednotný právní řád a pravidla chování. 8 z 10 studentů se k této vizi stavěli negativně i přes to, že zde shledávali i určité pozitivní momenty. „*K tomu se stavím spíše negativně. Bojím se, že by nešlo jen o práva a pravidla chování, ale univerzalizovaly by se i kulturní a jazykové prvky. To jsou ale specifika společností, o které nesmějí být připraveny,*“ konstatuje Matěj. Jolana dodává, že by to sice mohlo být hezké, ale kulturní rozmanitost tu musí zůstat. Je pro ni důležité, aby si jednotlivé kultury zachovaly svou vlastní jedinečnou identitu. Karel spolužáky doplňuje, když říká: „*Nejsem pro univerzalismus, dnes už je globalizací všechno až příliš propojené. Tohle už by bylo moc.*“ Adam s Denisem se shodovali, že by právní sjednocení mohlo být velice prospěšné, ale je téměř nemožné, aby to nezasahovalo do dalších sfér lidského života a neovlivňovalo to přirozený život jednotlivých kultur.

5.5.2. Ekonomika a management

1. Mezinárodní spolupráce je nezbytná pro rozvoj ekonomiky jednotlivých zemí

Respondenti se k vizi nezávislého státu bez mezinárodních dohod stavěli velice skepticky. 8 z 10 studentů by v nezávislém státě rozhodně žít nechtělo. Téměř všichni reagovali na tuto otázku podobnou výpovědí, při které zmiňovali, že by nezávislé státy byly neuvěřitelně ekonomicky zaostalé. „*Je třeba spolupracovat, aby byly země vyspělejší*“, konstatuje Aneta. Negativně formuluje tutéž tezi i Lenka: „*Země, která s nikým neobchoduje by se měla hrozně a byla by neskutečně zaostalá.*“ Hynek se přidává, že by v takovéto zemi žít nechtěl, protože by vlivem absence obchodu stát trpěl nedostatkem jídla a moderních výtvarných děl.

2. Sociální citění je potřebné, ale ne na úkor mého životního standardu

Sedm respondentů odpovědělo, že by se svého blahobytu ve prospěch lidí trpících hladem, chudobou a bídou nevzdali. Pod blahobytem si studenti převážně představovali něco nad rámec potřeb nutných k přežití. Často jako první zmiňovali střechu nad hlavou, ale dále rozvíjeli svou definici až k technologiím, dobré práci a drahým automobilům. Studenti se vesměs shodovali, že určité sociální citění je důležité, ale vzdát se svého blahobytu jim často přišlo jako příliš „socialistická“ myšlenka. „*Vzdát se všeho a spokojit se jen s minimem kvůli druhým? To asi ne. Zároveň ale cítím zodpovědnost za lidi kolem nás a pravděpodobně bych byl ochoten se něčeho vzdát,*“ uvádí Boris. Beáta reaguje takto: „*Chtěla bych pomoci, ale blahobytu se určitě nevzdám*“

pro lidi, které neznám.“ Daniely odpověď byla sice také negativní, ale pojala to z jiného úhlu pohledu: *„Svého blahobytu bych se nevzdala, ale z jiného důvodu, než že bych nechtěla. Myslím si, že bych tím postiženým zemím ještě více uškodila. Náš blahobyť spočívá v tom, že máme všeho dostatek, ale jejich blahobytem je třeba i rodina. Kdybychom jim předali ten náš blahobyť, tak budou nešťastní a jejich hodnoty budou narušeny.*“ Když studenti uvažovali o svých odpovědích, tak v převážné většině odpověděli „ne“ hned na zpočátku. Zajímavé však bylo, že když už si myšlenku alespoň minimálně připustili, tak měli potřebu definovat toho, komu by měla být ona pomoc poskytnuta. *„Záleží hodně na příčině toho, jak se lidé do té bídy dostali. Zároveň bych pomáhal jen v zemích, které mají určitý potenciál,*“ uvažuje Emil. Hynek se také zabýval otázkou toho, komu by měla být pomoc poskytnuta: *„Svůj blahobyť bych neomezil, dělení já nemám moc rád, ale sociální citění je v omezené míře důležité. Zároveň je důležité, komu by ta pomoc měla připadnout. Když má žena 5 dětí a nestará se o ně, tak mě absolutně nezajímá.“* Kristýna odpověděla, že by se blahobytu asi nevzdala, ale kdyby se měla omezit, tak rozhodně jen pro lidi ze své země, a ne pro uprchlíky.

3. Globální étos vystavěn na propojení náboženských systémů by nebyl společností respektován

Převážná většina studentů ekonomiky a managementu se nezaměřovala přímo na myšlenku celosvětové etiky, ale spíše je dráždil podnět, že se jedná o etiku, která je vystavěna na náboženství. Respondenti často odpovídali tak, že by to pro ně jako ateisty vlastně nehrálo žádnou roli. Lenka uvedla, že jako nevěřící by jí zavedení takovýchto norem bylo lhostejné. Beáta zastává podobné stanovisko: *„Kdyby se zavedla celosvětová etika na základě propojení náboženství, tak by mi to bylo jedno. Já jsem ateistka a na různé normy a pravidla ve společnosti ať dohlíží policie. Ničeho jiného bych se ani nedržela.*“ Daniela v této problematice zohledňovala charakter naší země jako takové: *„U nás jsme extrémně proti náboženství. Myslím, že v zemích, jako je ta naše, by to mohlo být zdrojem dalších konfliktů.*“ Měla jsem dojem, že studenti ekonomiky a managementu smetli otázku celosvětového étosu ze stolu v okamžiku, kdy zaznělo slovo náboženství.

4. Univerzalizmus potlačuje pluralitu a bohatství jinakosti – když už by však nastal, tak jedině rozšířením evropské kultury

Studenti ekonomiky a managementu na otázku týkající se propojenosti a univerzality světa odpovídali podobně jako studenti transkulturní komunikace. Největší riziko shledávali ve ztrátě

plurality a kulturní diverzity. „*Propojením světa by se vytratily kultury, a to je škoda. Bojím se, že bychom byli jednotní a lidé by pak ztratili sami sebe a tím pádem by byli nespokojení,*“ reaguje Beáta. Daniela odpovídá téměř stejně, když říká, že by zanikly tradice a kulturní odlišnosti, a to se nesmí stát, protože lidé nejsou a také by neměli být stejní. „*Svět je různorodý a v tom je jeho krása,*“ podotýká Karolína. Rozdíl mezi výroky studentů transkulturní komunikace a studenty ekonomiky byl v tom, že respondenti studující ekonomický sektor reflektovali možnost univerzality pouze za aplikace evropských norem. „*Hodně záleží také na tom, odkud by ta pravidla pocházela. Kdyby z Arabských Emirátů, tak by to byla katastrofa. Práva a pravidla by musela vycházet z Evropy,*“ podotýká Hynek. Emil se přidává: „*Možná bych něco takového přijal, kdyby to bylo vytvořeno na základě evropských norem.*“

5.5.3. Učitelství etiky pro 2. stupeň základních škol

1. Mezinárodní spolupráce je nezbytná, ale stejně tak je důležitá i státní samostatnost a suverenita

Studentky etiky považují za důležitou přítomnost mezinárodních dohod a zastřešujících orgánů z důvodu obchodu a bezpečnosti. „*Absolutní samostatnost by byla asi hezká, ale není udržitelná. Když to řeknu takhle, tak nemá cenu pěstovat pomeranče v horách, když je můžeme dovést ze Španělska,*“ uvažuje Linda. Etičky na to však nenahlízejí jen z pragmatického hlediska, ale dodávají i důvody, které jsou důležité pro stabilitu společnosti. Radka uvádí, že je pro společnost důležitý samotný pocit, že někam patří a to místo, kam patří je širší celek, ve kterém se cítí bezpečně. Sedm respondentek z deseti odpovědělo, že je pro ně mezinárodní spolupráce nezbytná, ale většina z nich dodala, že jde i o soběstačnost a suverenitu, kterou si daný stát musí zachovat. „*Pro celosvětový mír je strašně důležité mít mezinárodní zastřešovací dohody, ale zároveň si uchovávat vlastní pravidla v autonomním státě,*“ konstatuje Veronika. Hedvika uvažuje podobně, když říká: „*Spolupráce je hodně důležitá. Je třeba se poučovat z vyspělejších zemí, spolupracovat v době krizí, ale zároveň mít vlastní státní suverenitu.*“

2. Do určité míry bychom se měli omezit a pomáhat tam, kde je to nutné

Když jsem se studentek etiky ptala, zda by byli ochotné se vzdát blahobytu ve prospěch lidí, kteří trpí hladem, chudobou a bídou, tak mi 3 respondenty odpověděly, že ano a dalších 6 respondentek odpovědělo, že do určité míry ano. Pod slovem blahobyt si studentky představovaly určitý nadbytek a většina z nich přikládala tento nadbytek charakteru evropských

zemí. „*My žijeme v blahobytu. Máme toho mnohem více, než k životu opravdu potřebujeme,*“ definuje Hedvika blahobyty. Zdena vidí blahobyty jako určité nadbytečné uspokojování potřeb. Konkrétně uvedla plýtvání jídlem, přebytek peněz, luxusní domy a zbytečné věci nepotřebné k životu. Jak jsem uvedla, tak 3 respondentky by byly ochotné vzdát se svého blahobytu bezpodmínečně. Dalších 6 respondentek mluvilo spíše o uskromnění a potřebě změnit svůj životní styl než o úplném opuštění blahobytu. „*Nerada bych se blahobytu úplně vzdala, ale považují za důležité pomáhat lidem, kteří mají těžký život jako například lidé v Africe. Není však stěžejní pomáhat jim finančně, ale je důležité je naučit, jak to v jejich zemi dělat lépe. Nedodávat jim oblečení, ale naučit je, jak si takové oblečení vyrobit a zároveň si tak vydělat peníze,*“ podotýká Hedvika. Denisa se k problému staví velice podobně: „*Nechtěla bych se blahobytu úplně vzdát, ale chtěla bych ten blahobyty poskytnout i jiným. Jsem přesvědčená, že by měl každý přispět k fungování celého světa. My tu vyhazujeme obrovské množství přebytečného jídla, a přitom jinde lidé umírají hladem.*“ Veronika celou problematiku shrnuje slovy: „*Úplně se vzdát blahobytu není řešením. Je to jen přeléváním vody, ale nenacházením pramene. Řešením je se uskromnit a pomáhat druhým*“.

3. Etika vychází zevnitř společností, takže globální etika vycházející z náboženství nemůže fungovat

Téměř všechny respondentky, tedy kromě jedné, nesouhlasily s ustanovením globální etiky, která vyvstává z propojení náboženských textů. Studentky mluví o tom, že nejen každá kultura, ale i každé náboženství je diametrálně odlišné. Musely by vyvstat přílišné kompromisy, které by ani tak nenabývaly univerzální platnosti. Zároveň poukazyvaly na to, že samotná etika vychází z podstaty jednotlivých společností. Denisa konstatuje: „*Celosvětová etika by tu neměla být. Mezinárodní právo ať dodržují zákony, ale etiku si každá společnost určuje sama.*“ Žaneta byla o něco konkrétnější: „*Každý člověk v dané společnosti chápe etické normy určitým způsobem v kontextu, ve kterém byl vychován. Nastolení jiných norem a étosu by mohlo narušit jeho dosavadní přesvědčení o tom, co je správné a co ne.*“ Veronika podotýká, že se mravy musí usměrňovat zevnitř a autonomně, protože jsou něčím, co máme bytostně v sobě.

4. Univerzalismus vykořeňuje lidi a vede ke konfliktům – řešením je respekt a tolerance

Většina studentek upozorňovala na to, že univerzalismus potírá rozdíly mezi lidmi a mohl by vést až ke ztrátě jazykové diverzity. „*Obávám se, že by byly potírány rozdíly a jazyky by*

postupem času zanikaly, což by byla škoda. Zároveň mám pocit, jestli nevykořeníme, když za chvíli nebudeme vědět, kde jsme opravdu doma,“ vyjadřuje své znepokojení Veronika. Takovéto vykořenění může podle jejich názoru vést až k samotným konfliktům. Linda říká, že je důležité zachovat si odlišnosti mezi národy, ale zároveň se navzájem tolerovat. Denisa je stejného názoru, když říká, že není možné svět univerzalizovat, ale je důležité si navzájem pomáhat. Zdena celou myšlenku shrnuje slovy: *„Nevím přesně, jak to je, ale myslím, že motto Evropské unie je něco jako United in diversity, což si myslím, že je naprosto přesné. Každý, ať už jedinec, nebo celá kultura má právo být odlišný. Já to plně respektuji a jsem velmi ráda, že je díky tomu svět tak pestrý.“*

5.6. Interpretace získaných údajů

Všem respondentům byly položeny stejné otázky, ale jejich odpovědi se lišily. Dají se však analyzovat i určité odpovědi, které byly pro všechny respondenty společné. U okruhu, který se týkal globálních hrozeb lidstva, všechny skupiny studentů shledávaly touhu po moci jako výrazný faktor globálních nepokojů a následně se jejich odpovědi částečně rozcházely. Studenti transkulturní komunikace kladli bezkonkurenčně největší důraz na nedostatek zdrojů, který ohrožuje naši planetu. Dále reflektovali nepokoje mezi západní a východní civilizací, technologické hrozby a náboženskou radikalizaci. Studenti ekonomiky a managementu nedostatek zdrojů nerozebírali, ale soustředili se na ekologické faktory a ideologické rozbušky. Studentky etiky dokonce chápaly touhu po moci jako touhu po světové nadvládě. Dále zmiňovaly závist, která podle jejich názoru stojí za většinou násilných střetů.

Druhý okruh reflektoval náboženské smíření jako nástroj smíření světa. Tento segment je postaven na tezi Hanse Künga: „Pro světový mír je nutný mír mezi náboženstvími.“ Je nutno podotknout, že s touto tezí se ztotožňovaly všechny tři skupiny respondentů. Studenti transkulturní komunikace viděli náboženské smíření jako podmínku mírovějšího soužití na zemi, ale podotýkali, že je třeba mnohem víc než smíření v oblasti náboženství. Studenti ekonomického sektoru zastávali podobné stanovisko, ale zároveň neviděli náboženské smíření jako reálné. Studentky etiky se s tezí také ztotožňovaly, ale upozorňovaly na to, že je stejně tak důležitý i respekt a tolerance mezi lidmi. Všechny skupiny se zároveň shodly na tom, že násilí a náboženství k sobě nepatří. Největší přelom však nastal v otázce nových formulací svatých textů v případě, že jsou svou naukou považovány za zastaralé. Respondenti z oblasti ekonomiky a etiky odpovídali, že mají svaté texty zůstat bez interpretací z toho důvodu, že samotné texty

jsou od podstaty dobré, ale lidé je kazí svou interpretací. Naopak studenti transkulturní komunikace měli jiný názor. Nešlo o malé rozdíly, ale naprosto všichni respondenti z transkulturní komunikace se shodli v tom, že se s písmy musí pracovat takovým způsobem, aby odpovídala potřebám dnešního člověka. Nejde však o přeformulování textů, ale o reinterpretační, které mají pomoci k jednotnému chápání písma.

Poslední otázkový okruh se týkal možných řešení globální nestability. Všechny skupiny se shodly na tom, že je mezinárodní spolupráce v dnešní době naprosto nezbytná. Studenti transkulturní komunikace to viděli jako nevyhnutelné z důvodu bezpečnosti a ochrany států. Studentky etiky zohledňovaly stejné stanovisko, ale považovaly za důležité i postavení samostatného a suverénního státu. Studenti ekonomiky vnímali mezinárodní spolupráci jako nutnou pro ekonomický rozvoj jednotlivých zemí. V oblasti výpomoci potřebným státům byly nejloajálnější etičky. Refletovaly asi největší potřebu pomáhat druhým. Studenti transkulturní komunikace cítili podobnou potřebu, ale neviděli reálnou možnost pomoci nějaké zemi z pozice jednotlivce. Studenti ekonomiky a managementu byli v tomto ohledu asi nejpasivnější, ale reflektovali potřebu sociálního cítění, které je pro společnost stěžejní. Z různých důvodů se žádná ze skupin neztotožňovala s globálním étosem Hanse Künga jako podnětem pro mír na zemi. Tuto myšlenku nepřijímali jak studenti ekonomiky a etiky, kteří s podobnou myšlenkou nepřišli nikdy předtím do styku, tak ani studenti transkulturní komunikace, kteří koncept světového étosu již znají. Téměř všichni respondenti se u této problematiky shodovali, že by celosvětový étos mohl vést ke ztrátě jinakosti, která je pro svět tak cenná.

Závěr

Celou bakalářskou práci jsem směřovala k následující otázce: Představuje světový étos ideální koncept světového sjednocení hodnot, nebo jde o podnět Západu se snahou vytvořit univerzální civilizaci s jednotným hodnotovým systémem? Na tuto otázku se pokusím odpovědět tak, že ji rozdělím na dvě části.

První část se bude týkat toho, proč by vůbec měl světový étos Hanse Künga představovat ideální morální koncept světového sjednocení hodnot. Je to z toho důvodu, že válečné konflikty, ať už náboženského, nebo jiného charakteru naléhavě potřebují řešení. Je třeba reagovat na to, že už dnes máme k dispozici zbraně, které můžou během krátkého okamžiku vyhladit města, státy, ale dokonce i celé lidstvo. Zároveň globální étos představuje ideální morální koncept vzhledem k odpovědnému udržování planety. Rozhodně není pochyb o tom, že nastolení globálního étosu by mohlo mít pro planetu spásné účinky. Je třeba brát v potaz, že pokud se mentalita lidí nějakým způsobem nezmění, tak budoucím generacím hrozí zániknutí místa k životu, kterým je planeta Země. V neposlední řadě je globální étos skloubením náboženských systémů, které při nacházení toho společného ztrácejí podnět mezi sebou bojovat. Dalo by se tedy konstatovat, že globální étos Hanse Künga opravdu je ideálním morálním konceptem světového sjednocení hodnot minimálně proto, že je natolik potřebný. Slovo ideální však nese dva významy. Jedním z nich je dokonalý, čímž by světový étos mohl být, ale druhým významem je neskutečný a zároveň nedosažitelný, čímž v reálu světový étos je.

Tím se dostáváme k druhé části mé odpovědi. Ptám se, proč by mělo jít o podnět západní civilizace se snahou vytvořit univerzální civilizaci s jednotným hodnotovým systémem? Samozřejmě nelze koncept Hanse Künga klasifikovat jako příkladný západocentrismus jen proto, že snahy o globální étos vycházejí z podnětů západního myslitele. Stěžejní pro mě není ani to, že je tím myslitel křesťanský teolog. Podstatné je, že snahy o univerzalizaci ať už hodnot, nebo čehokoliv jiného jsou západnímu světu bytostně vlastní. Globální étos Hanse Künga neodmyslitelně univerzalistickým charakterem disponuje. Potíž je v tom, že univerzalizmus smývá rozdíly mezi lidmi a z předešlých kapitol víme, že čím více jsme si podobní, tím křehčí se stává naše půda pod nohama. Z toho důvodu se příkláním k tomu, že by následkem globálního étosu mohla sílit univerzalizace, a to dnešnímu světu škodí. V tomto ohledu by radikalizace lidí křičících po znovunalezení své vlastní identity mohla mnohonásobně sílit.

Možná jednou bude lidstvo na globální étos připraveno, ale v první řadě je nutné, abychom se naučili navzájem respektovat.

Jenže jak se dá v globalizovaném světě ona jinakost udržovat? Je zřejmé, že segregace v rámci zachování jedinečné identity dnes není reálná. Proto je třeba onen mezináboženský a transkulturní dialog. Oba tyto dialogy však musí mít pevný cíl a hranice, které není možné překračovat. Je nutné pevně stát ve svém vlastním vnímání světa, ale zároveň nesklouzávat k misijnímu přetváření druhých lidí. Je třeba dialog, který povede k porozumění, respektu a toleranci toho Druhého. Ve chvíli, kdy přiznáme plnou důstojnost toho Druhého, tak pochopíme, že jeho pohled na svět a jinakost, kterou disponuje, nás může v mnohém obohatit. Hans Küng poznamenává, že je naše země ohrožená zevnitř. Hrozí, že by se mohla roztrhnout, ale dialog, který nás vede k respektování toho Druhého, je nadějí, která by ji mohla zachránit a udělat lidštější.¹⁰⁸

Nakonec bych ráda zkonstatovala, že i přes závěr, který z této bakalářské práce vyplývá, si práce Hanse Künga ohromně vážím. Jsou to právě lidé, jako je on, kteří svou snahou přetvářejí svět k lepšímu a dávají lidem naději na život v míru.

---

¹⁰⁸ Srov. KÜNG, Hans. *Po stopách světových náboženství*, Brno: CDK, 2006, str. 259

Bibliografie

- BANTLEY, Tom. STEDMAN JONES, Daniel. The moral universe, London: DEMOS, 2001.
- BECK, Ulrich. Riziková společnosti: Na cestě k jiné moderně, Praha: SLON, 2004.
- BURDA, František. Za hranice kultur, Brno: CDK, 2016.
- CORETH, Emerich. Co je člověk. Praha: Zvon, 1994.
- FLOSS, Karel. HÄRING, Hermann. HOŠEK, Pavel. ŠTAMPACH, Ivan O. Hans Küng, teolog na hraně, Praha: Dingir, 2008.
- HALÍK, Tomáš. Prolínání světů, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006.
- HALUZÍK, Radan. Proč jdou chlapi do války, Praha: Dokořán, 2018.
- HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum, Praha: Portál, 2005.
- HORÁKOVÁ, Hana. Kultura jako všelék, Praha: SLON, 2012.
- HUNTINGTON, Samuel. Střet civilizací, Praha: Rybka Publishers, 2001.
- KELLER, Jan. Až na dno blahobytu, Brno: Hnutí Duha, 1995.
- KOHÁK, Erzim. Svoboda, Svědomí, Soužití, Praha: SLON, 2004.
- KÜNG, Hans. Světový étos. Projekt, Zlín: Archa, 1992.
- KÜNG, Hans. Po stopách světových náboženství, Brno: CDK, 2006.
- KÜNG, Hans. Světový étos pro politiku a hospodářství, Praha: Vyšehrad, 2000.
- KÜNG, Hans. KUSCHEL, Karl-Josef. Prohlášení ke světovému étosu, Brno: CDK, 1997.
- LAWLESS, Robert. Co je to kultura, Olomouc: Votobia, 1996.
- LÉVI – STRAUSS, Claude. Antropologie a problémy moderního světa, Praha: Karolinum, 2012.
- MAŇÁK, Josef. ŠVEC, Vlastimil. Cesty pedagogického výzkumu, Brno: Paido, 2004.
- MURPHY, F. Robert. Úvod do kulturní a sociální antropologie, Praha: SLON, 2008.
- PRŮCHA, Jan. Interkulturní psychologie, Praha: Portál, 2010.
- REALE, Giovanni. Kulturní a duchovní kořeny Evropy, Brno: CDK, 2005.
- SACKS, Jonathan. Důstojnost v rozdílnosti, Praha: Triton, 2017.
- SCRUTON, Roger. Západ a ti druzí, Brno: Barrister and Principal, 2007.
- SOKOLÍČKOVÁ, Zdenka. Výzvy pro transkulturní komunikaci, Ostrava: Moravapress, 2014.

STRAUSS, Anselm. CORBIN, Juliet. Základy kvalitativního výzkumu. Boskovice: Albert, 1999.

TESAŘ, Filip. Etnické konflikty, Praha: Portál, 2007.

TODOROV, Tzvetan. Strach z barbarů, Praha: Paseka, 2011.

Jiné zdroje

ŠTAMPACH, Ivan, O. Stav mezináboženských vztahů dnes. DINGIR [online]. 31.5.1999, roč. 2, č. 2, s. 30. Dostupné z: <http://dingir.cz/archiv/Dingir299.pdf#page=30> [navštíveno: 4.2.2019]

MAHBUBANI, Kishore. The Global Village, Finance and development [online]. 9/2012.

Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2012/09/pdf/mahbuban.pdf>

[navštíveno: 6.2.2019]

Nostra Aetate. Dokumenty II. Vatikánského koncilu [online]. 28.10.1965. Dostupné z:

[http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-](http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decl_19651028_nostra-aetate_cs.html)

[ii_decl_19651028_nostra-aetate_cs.html](http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decl_19651028_nostra-aetate_cs.html) [navštíveno: 27.2.2019]

Přílohy

Příloha A: Výzkumné otázky

Globální étos Hanse Künga – ideální morální koncept světového sjednocení hodnot, nebo příklad utopického západocentrismu?

Autorem projektu světový étos je švýcarský teolog Hans Küng. Světový étos vyjadřuje vzájemné soužití díky společně sdíleným hodnotám, které budou platit celosvětově. Küng vidí tento celosvětový étos jako nevyhnutelný kvůli tomu, že na světě není míru, není rovnosti a planeta je neustále ničena.

Já ve své práci kriticky hodnotím, zda je koncept Světový étos určitým ideálem, který může přispět k lepším a provázanějším vztahům mezi národy, nebo jestli jde o snahu západní společnosti vše přetvářet k „obrazu svému“. Opírám se zde o otázku, zda je pro svět prospěšné, aby se v něm smazávaly rozdíly, nebo jestli je to tak, že se v propojeném světě lidé často upínají se ke své identitě.

- 1) Co je podle vašeho názoru impulzem, který žene lidi do válečných konfliktů?
- 2) Představte si, že by dnes měla vypuknout světová válka. Jaká by podle vás byla její hlavní příčina?
- 3) Hans Küng říká, že pro světový mír je nutný mír mezi náboženstvími. Jak se k této tezi stavíte?
- 4) Jak se stavíte k tomu, že byste se měli vzdát blahobytu ve prospěch lidí, kteří trpí hladem, chudobou a bídou? A co si pod blahobytem představujete?
- 5) Jak (pokud vůbec) podle vašeho názoru může současná společnost dospět k sebezničení?
- 6) Jak vnímáte násilí vedené ve jménu náboženství?

- 7) Jak se stavíte k novým formulacím svatých textů (Korán, Bible apod.), pokud jsou považovány svou naukou za zastaralé?
- 8) Jak byste vnímali nastolení nových norem chování pro naši zemi, které by byly ustanoveny na základě propojení různých náboženských textů?
- 9) Představte si, že žijete v nezávislém státě, který není součástí žádných mezinárodních dohod, ani Evropské unie. Jak se k této představě stavíte?
- 10) Jaké pocity ve vás budí vize jednoho světa, který je silně a neodlučitelně propojen?
(Stejná práva i pravidla chování)

Příloha B: Rejstřík absolventů

Jména respondentů jsou fiktivní z důvodu zachování jejich anonymity. Konkrétní údaje o pohlaví, věku, studiu a studovaném ročníku jsou reálné. Rejstřík je členěn podle oborů a řazen abecedně v závislosti na fiktivní jména.

Transkulturní komunikace:

Adam

pohlaví:	muž
věk:	23 let
předchozí studium:	SŠ - Informační technologie
fáze studia:	3. ročník – bakalářské studium

Barbora

pohlaví:	žena
věk:	22 let
předchozí studium:	SŠ - Provoz diplomatických služeb
fáze studia:	3. ročník – bakalářské studium

Daniel

pohlaví:	muž
věk:	24 let
předchozí studium:	SŠ - Silniční doprava
fáze studia:	3. ročník – bakalářské studium

Denis

pohlaví:	muž
věk:	23 let
předchozí studium:	SŠ - Průmyslová škola stavební
fáze studia:	3. ročník – bakalářské studium

Hana

pohlaví:	žena
věk:	22 let
předchozí studium:	SŠ - Obchodní akademie
fáze studia:	3. ročník – bakalářské studium

Jana

pohlaví:	žena
věk:	22 let
předchozí studium:	SŠ - Ekonomické lyceum
fáze studia:	2. ročník – bakalářské studium

Jolana

pohlaví:	žena
věk:	21 let
předchozí studium:	Gymnázium
fáze studia:	3. ročník – bakalářské studium

Karel

pohlaví:	muž
věk:	21 let
předchozí studium:	SŠ - Masér
fáze studia:	2. ročník – bakalářské studium

Libor

pohlaví:	muž
věk:	22 let
předchozí studium:	SŠ - Předškolní pedagogika
fáze studia:	3. ročník – bakalářské studium

Matěj

pohlaví:	muž
věk:	24 let
předchozí studium:	VŠ – Transkulturní komunikace
fáze studia:	2. ročník – magisterské navazující

Ekonomika a management

ANETA

pohlaví:	žena
věk:	20 let
současné studium:	Ekonomika a management malých a středních firem - UPCE
fáze studia:	1. ročník – bakalářské studium

BEÁTA

pohlaví:	žena
věk:	22 let
současné studium:	Informační management - UHK
fáze studia:	1. ročník – magisterské navazující

BORIS

pohlaví:	muž
věk:	21 let
současné studium:	Informační management - UHK
fáze studia:	2. ročník – bakalářské studium

DANIELA

pohlaví:	žena
věk:	22 let
současné studium:	Management cestovního ruchu - UHK
fáze studia:	3. ročník – bakalářské studium

EMIL

pohlaví:	muž
věk:	24 let
současné studium:	Ekonomika podniku a management – Masarykova univerzita
fáze studia:	1. ročník – navazující magisterské studium

HYNEK

pohlaví:	muž
věk:	26 let
současné studium:	Management firem
fáze studia:	1. ročník – navazující magisterské studium

IVETA

pohlaví:	žena
věk:	21 let
současné studium:	Ekonomika a management – Mendelova univerzita
fáze studia:	2. ročník – bakalářské studium

KAROLÍNA

pohlaví:	žena
věk:	22 let
současné studium:	Ekonomika veřejného sektori - UPCE
fáze studia:	2. ročník – magisterské navazující

KRISTÝNA

pohlaví:	žena
věk:	20 let
současné studium:	Provoz a ekonomika - Masarykova univerzita
fáze studia:	2. ročník – bakalářské studium

LENKA

pohlaví:	žena
věk:	23 let
současné studium:	Ekonomika a management - UPCE
fáze studia:	1. ročník – magisterské navazující studium

Učitelství pro 2. stupeň základních škol – etická výchova

DENISA

pohlaví:	žena
věk:	21 let
kombinace studovaného oboru:	Etika + Tělesná výchova
fáze studia:	3. ročník – magisterské studium

EMÍLIE

pohlaví:	žena
věk:	23 let
kombinace studovaného oboru:	Etika + Dějepis
fáze studia:	3. ročník – magisterské studium

HEDVIKA

pohlaví:	žena
věk:	24 let
kombinace studovaného oboru:	Etika + Anglický jazyk
fáze studia:	5. ročník – magisterské studium

LINDA

pohlaví:	žena
věk:	21 let
kombinace studovaného oboru:	Etika + Francouzský jazyk
fáze studia:	3. ročník – magisterské studium

NELA

pohlaví:	žena
věk:	23 let
kombinace studovaného oboru:	Etika + Tělesná výchova
fáze studia:	3. ročník – magisterské studium

RADKA

pohlaví:	žena
věk:	25 let
kombinace studovaného oboru:	Etika + Tělesná výchova
fáze studia:	5. ročník – magisterské studium

SÁRA

pohlaví:	žena
věk:	23 let
kombinace studovaného oboru:	Etika + Informatika
fáze studia:	3. ročník – magisterské studium

VERONIKA

pohlaví:	žena
věk:	23 let
kombinace studovaného oboru:	Etika + Český jazyk
fáze studia:	4. ročník – magisterské studium

ZDENA

pohlaví:	žena
věk:	24 let
kombinace studovaného oboru:	Etika + Tělesná výchova
fáze studia:	3. ročník – magisterské studium

ŽANETA

pohlaví:	žena
věk:	22 let
kombinace studovaného oboru:	Etika + Tělesná výchova
fáze studia:	3. ročník – magisterské studium